

Camerata Trajectina

DOWLAND IN HOLLAND

Nederlandse liederen op Engelse wijzen in de Gouden Eeuw
Dutch songs on English tunes in the Dutch Golden Age

DOWLAND IN HOLLAND

Nederlandse liederen op Engelse wijzen in de Gouden Eeuw
Dutch songs on English tunes in the Dutch Golden Age

FROM **STARTER'S FRIESCHE LUSTHOF** ('FRISIAN PLEASURE-GARDEN') (1621)

[1]	Is dit niet wel een vreemde gril? (text J.J. Starter)
Tune: Van d'Engelsche indrayende dans Londesteyn	3:24
[2]	Luchtige Maeghden, datmen u vraeghden (text J.J. Starter)
Tune: O myn Engeleyn, ô myn Teubeleyn, &c. [=The Hunt's up]	3:13
[3]	Blydschap van mijn vliet (text J.J. Starter)
Tune: Twas a youthful knight, w[hi]ch loved a galjant Lady	3:42
[4]	Goddinne, wiens minne, mijn sinnen altyd (text J.J. Starter)
Tune: Peckingtons pond	4:22
[5]	Silvester inde morghen-stand (text J.J. Starter)
Tune: Sir Eduward Nouwels delight	2:50
[6]	Lieflocksters van de min (text J.J. Starter)
Tune: Com Sheaperdes deck your heds	3:10
[7]	Kheb veel nachten lang gewaect (text J.J. Starter)
Tune: Y have waked the Winters Nights	4:16
[8]	O eenigh voedsel van myn jeughd (text J.J. Starter)
Tune: Kits Allemande	2:19

DOWLAND IN THYSIUS' LUTEBOOK (1595-1638)

[9]	Allemande Angloise [= J. Dowland, John Smith's Almain]	1:08

DOWLAND IN CAMPHUYSEN'S STICHTELYCKE RYMEN ('EDIFYING RHYMES') (1624)

[10]	Christelijcke Klachte (text D.R. Camphuysen)
Tune: Doulants Lacrymae	4:03
[11]	Christelijcke Klachte a4 (text D.R. Camphuysen)
Anon. setting a4 of 'Pavaen Lachrimae' (1647)	4:54
[12]	Van't Laetste oordeel (text D.R. Camphuysen)
Tune: Gaillarde Essex [J. Dowland]	3:58
[13]	Christelijck Gevecht (text D.R. Camphuysen)
I. Tune: Frogs Gaillarde [J. Dowland]
II. [unidentified tune; Camphuysen?]
III. Tune: Mein hert is betrubt biss in dem thodt, Fa la la la la la la la la	3:03

[14] Van volmaeckte Regering (text D.R. Camphuysen) 3:47
Tune: C. Pypers Pavane [J. Dowland]

DOWLAND ELSEWHERE IN HOLLAND

[15] Pavaen Lacrymae (var. Jacob van Eyck, 1649) 4:44

[16] Reysig geselschap! (text J. Lodenstein, 1676) 2:07
Tune: Doulants tweede Lacrime (J. Dowland)

[17] Ach bitterhey! (text A. Valerius, 1626) 2:10
Tune: Engels Com again, metten Bas [J. Dowland]

PETER PHILIPS IN HOLLAND

[18] Noodtzakelijcke Wacht (text D.R. Camphuysen, 1624) 5:28
Tune: Pavane Philippi [Peter Philips]

KONINCKLYCKE FANTASIEN ('ROYAL FANTASIES') (Amsterdam 1648)

[19] Fantasie 1 (Thomas Lupo) 2:16

[20] Fantasie 6 (Thomas Lupo) 3:04

FROM STARTERS BOERTIGHEDEN ('JOCULARITIES') (1621, 1627)

[21] Doen Phoebus vertoogh (text J.J. Starter) 2:17
Tune: O doe not, doe not kil me yet for I am not, &c

[22] Ick weet niet wat myn Vryster schort (text J.J. Starter) 2:55
Tune: My Mistris sings no other song [Robert Jones]

[23] Is Bommelalire soo groote geneughd (text J.J. Starter) 3:24
Tune: Was Bommelalire so pritty a play, &c.

THE REMORSE OF JAN JANSZON STARTER

[24] Klagte van Jan Jansz. Starter (text Chr. Langerack, 1647) 2:35
Tune: Ick vrijde op een tijt een soet Menniste &c.

total time 79:05

CAMERATA TRAJECTINA

Hieke Meppelink, soprano

Sytse Buwalda, alto

Nico van der Meel, tenor

Marcel Moester, bass-baritone

Saskia Coolen, recorder and viola da gamba

Erik Beijer, viola da gamba

Louis Peter Grijp, lute and cittern

featuring Nick Milne and Cassandra Luckhardt,
viola da gamba

DOWLAND IN HOLLAND

Nederlandse liederen op Engelse wijzen in de Gouden Eeuw

Veel van de populaire muziek in de Gouden Eeuw was geïmporteerd uit andere landen, vooral uit Frankrijk maar ook opvallend veel uit Engeland. We hebben het dan over de melodieën waarop de Nederlandse jeugd zijn 'spikspeldernieuwe' liedjes zong: Nederlandse teksten op Engelse melodieën. Voor het programma van Camerata Trajectina in het Utrechtse Oude Muziek Festival 2015 heb ik onderzocht in hoeverre dit opgaat voor een icoon van de Elizabethaanse muziek, John Dowland. Een befaamd luitist, die met zijn fantasieën en pavenes in de twintigste eeuw menig gitarist aan de luit bracht. Ik ben een van die gitaristen en weet me in het illustere gezelschap van onder anderen Jan Akkerman en Sting.

Toegegeven, de titel van deze cd, *Dowland in Holland*, is ook ingegeven door een woordspeling met 's mans naam. Zelf had hij het over 'Semper Dowland, semper dolens' (altijd Dowland, altijd treurend). Hij onderstreepte daarmee zijn handelsmerk, een muzikale melancholie die ons vier eeuwen later nog steeds naar de strot grijpt. John Dowland (1562/3-1626) was niet alleen een beroemd componist van luitmuziek maar ook van ayres, liederen met luitbegeleiding. *The First Booke of Songs and Ayres* (Londen, 1597) was zijn populairste publicatie, *Flow my tears* uit het *Second Booke* (1600) zijn populairste lied. Oorspronkelijk was dat een pavane voor de luit, *Lachrimae* (Tranen)

genoemd, die in zijn tweede leven als gezongen ayre werd voorzien van een tranentrekkende tekst:

*Flow, my teares, fall from your springs
Exiled for ever, let mee morne;
Where nights black bird hir sad infamy sings,
There let mee live forlorne.*

*Stroom, tranen, stroom uit jullie bronnen
Laat mij, voor altijd verbannen, treuren;
Waar de zwarte vogel van de nacht over treurige
eerloosheid zingt,
Laat mij daar leven in verlorenheid.*

Dit peilloze verdriet raakte ook in de Nederlandse Republiek gevoelige snaren. Zo coverde dominee Dirck Rafaelszoon Camphuysen (1586-1627) *Flow my teares* met een eigen tekst, 'Traen, oogen, traen' [track 10], wat op hetzelfde neerkomt, behalve dat de oorzaak van zijn droefenis geen weigerachtig meisje was – aannemende dat dat Dowlands probleem was. Camphuysen beweent in elk geval geen liefde maar de dwaze menselijke natuur, tot zonden geneigd. Na de publicatie van Camphuysens *Traen, oogen, traen* in 1624 volgden andere dichters hem na met liederen met een soortgelijke aanhef: Jan Harmensz. Krul met de liefdesklacht *Klaegh, oogen klaegh* in zijn *Minnelycke Sangh-Rympies* (1634); een anonieme dichter uit *Arions Vingertuig* (1645) met *Huil, borste, huil*, eveneens een liefdesklacht; Anthony Janssen in het *Christelijck Vermaeck* (1645) met *Schrey, ziele, schrey*, een klacht over de zondige ziel, evenals

Camphuysen dus. Adriaen Valerius heft zijn klaaglied over de moord op de Franse koning Hendrik IV aan met 'Myn ziele treur!' (1626).

Toen Camphuysen *Traen, oogen, traen* op Dowlands *Flow my teares* dichtte, circuleerde er al geruime tijd muziek van Dowland in de Republiek, in de vorm van luitsolo's. Die vinden we in het gedrukte tabulatuurboek *Florida* van de Leidse luitist Joachim van den Hove (1601) en in het Luitboek van Thysius, een handschrift dat vanaf 1595 werd aangelegd door de Leidse student en latere dominee Adriaen Jorisz. Smout. Camphuysen was wel de eerste Nederlander die Dowlands *Flow my teares* van een nieuwe tekst voorzag. En ook voor andere melodieën van Dowland was hij er als eerste bij: voor *Can she excuse my wrongs (The Earl of Essex Galliard)* met een lied over het Laatste Oordeel [12], voor *Piper's Pavan* met het lied *Van volmaeckte Regering* [14], voor *Now o now I needs must part (The Frog Galliard)* met een lang lied *Christelijck Gevecht* [13]. Bij dat laatste lied gaf Camphuysen een alternatieve melodie, mogelijk door hemzelf gecomponeerd. Volledigheidshalve moet ook *Lady Laiton's Almaine* worden genoemd, waarop Camphuysen zijn *Raedt tegen Toorn* dichtte [niet op deze cd opgenomen]. Camphuysen publiceerde dit alles in zijn bundel *Stichtelycke Rymen* (1624), die gezien de tientallen herdrukken een warm onthaal bij het protestantse volksdeel vond – warmer dan de dichter zelf, die omwille van zijn remonstrantse geloofsovertuiging voortdurend werd vervolgd. Opmerkelijk zijn Camphuysens nauwkeurig geteksteerde muzieknotaties, waarin hij de

oorspronkelijke melodieën nogal eigenzinnig naar zijn hand zette.

Dowlands *Come again* vinden we niet bij Camphuysen maar in de *Nederlandsche Gedenck-clanck* (1626) van Adriaen Valerius, die er een treurdicht over de terechtstelling van een Vlaamse gereformeerde martelares op schreef [17]. Een bijzondere melodie tenslotte is die van de tweede van de zeven *Lachrimae, or Seaven Teares* (1605): Dowlands polyfone bewerkingen van zijn eigen *Lachrimae*-melodie voor een consort van vijf gamba's. De Utrechtse dominee Jodocus van Lodenstein dichtte er decennia later, als enige Nederlander, een liedtekst op, het *Treur-gesang over d'elende der Pied-montoysen*: Reysig geselschap! [16].

Een Dowland-fan lijkt de Utrechtse beiaardier/blokfluitist Jacob van Eyck te zijn geweest. Over vier van de zeven melodieën van Dowland die in de Nederlandse liedcultuur doordrongen, publiceerde hij variaties in *Der Fluyten Lust-hof* (1649): *Pavaen Lachrymae* [15], *Comagain* (bij Dowland: *Come again: sweet love doth now invite*), *Excusemoy* (bij Dowland: *Can she excuse my wrongs*) en 2. *Courant, of Harte diefje waerom zoo stil*. Met dat laatste is Dowlands *Now o now my needs must part* bedoeld, ook bekend als *The Frog Galliard*.

De zeven liederen die ik hier onder de noemer *Dowland in Holland* heb bijeengebracht, staan voor een breder fenomeen, de Engelse invloed op de Nederlandse populaire muziek in de Gouden Eeuw.

Die is het meest pregnant bij Jan Janszoon Starter (1593-1626), dichter van het succesvolle wereldlijke liedboek *Friesche Lusthof* (1621). Starter was geboren uit Engelse ouders, groeide op in Amsterdam, vestigde zich als boekverkoper in Friesland en introduceerde menige Engelse melodie in de Republiek. Bijvoorbeeld de tragische ballad *Twás a youthfull knight*, waarop Starter een klagzang voor een overleden jonge Friezin dichtte: *Blydschap van mijn vliet* [3]. De vele tientallen wijsaanduidingen waarin dit lied nadien wordt genoemd, getuigen van Starters goede neus voor hitgevoeligheid. *Sir Edward Nouwels Delight* gebruikte Starter voor zijn lieve liedje *Silvester in de morghen-stond, begaf hem op de jacht* [5]; en de pastorale liefdesklacht *Com Sheapherdes deck your heds* voor het treurlied *Lieflocksters van de min* [6]. Deze gegevens ontleen ik aan de Nederlandse Liederbank van het Meertens Instituut, waarin dergelijke informatie met een paar simpele zoekopdrachten is op te vragen. Bij sommige liederen, zoals *Com Sheapherdes deck your heds*, is de melodie in geen enkele Engelse bron bewaard gebleven, alleen in Nederlandse liedboeken zoals dat van Starter. Er zijn ook liederen waarvan zelfs de Engelse tekst niet is overgeleverd. Starters lied *Kheb veel nachten lang gewaeckt* [7] is wellicht een vertaling van het lied *Y have waked the Winters Nights* dat hij als wijsaanduiding noemt – maar de rest van die Engelse tekst is verloren gegaan.

De meeste van Starters modellen zijn overigens anoniem. Alleen van *My Mistris sings no other song* is een componist bekend: Robert Jones, die het lied

vierstemmig en met luitbegeleiding publiceerde in zijn *First Booke of Songes or Ayres* (1600). Starter maakte er *lck weet niet wat myn Vryster schort* [22] van, een even stout liedje als het Engelse origineel. Dat geldt waarschijnlijk ook voor *Is Bommelalire soo groote geneughd* [23], waarvan geen Engelse tekst is bewaard. Deze laatste twee liederen heeft Starter in een aanhangsel van zijn *Friesche Lusthof* ondergebracht, dat hij *Boertigheden* noemde en waarin het eigenlijk maar om één ding gaat: seks. Dit sluit aan bij de *jigs* (zingende kluchten) waarmee Engelse groepen komedianten en muzikanten begin 17e eeuw het continent kwamen vermaken. Ze staken de Noordzee over naar Nederland, het noorden van Duitsland en Scandinavië. Daar zien we op deze cd behalve in Starters *Boertigheden* ook iets van terug in enkele Duitse wijsaanduidingen die verwijzen naar Engelse deunen uit dit komediantenrepertoire. Ze waren kennelijk in Duitsland blijven hangen en van daaruit in Nederlandse liedboeken terechtgekomen: in de *Friesche Lusthof* het *O myn Engeleyn, ô myn Teubeleyn* [2], dat in Engeland bekend stond als *The Hunt's up*, en in de *Stichtelycke Rymen* de uitgelaten wijs *Mein hert is betrubt biss in dem thodt* waarmee Camphuysen zijn *Christelijck Gevecht* besluit [14-III]. Starter noemt die laatste melodie de *Engelsche fa la la*.

Het waren overigens niet alleen komedianten die uit Engeland naar het vasteland kwamen. In de Republiek waren heel wat musici van Engelse komaf gevestigd, die hun brood verdienden met lesgeven en het opluisteren van bruiloften en partijen. Zelfs een serieus musicus

als Dowland verbleef aan Duitse vorstenhoven en aan het Deense hof van Christiaan IV, nadat hij er niet in was geslaagd een positie aan het hof van Elizabeth te krijgen. Mogelijk staken daar in zijn geval politieke overwegingen achter, want de katholieke Dowland had zich in Italië met anti-Elizabethaanse elementen ingelaten. Andere katholieke musici, zoals de klaveciniïsten John Bull en Peter Philips, weken uit naar de Zuidelijke Nederlanden. Voor Philips' problemen met de Engelse geheime dienst, zie track [18].

Wat enigszins verwondert, is dat bij Starter vrijwel niets van Dowland is te vinden. Dowlands melancholieke zangmelodieën lijken in de Republiek meer indruk te hebben gemaakt op calvinistische dichter-dominees als Camphuysen dan op wereldlijke flierefluiters als Starter. Deze twee mannen waren dan ook antipolen. Ze moeten elkaar hebben gekend, misschien zelfs persoonlijk, want ze hebben tegelijkertijd in Harlingen gewoond. Elkaars werk zullen ze echter niet hebben kunnen waarderen. Starter schreef prettig zingbare, muzikale teksten, waarin hij de beweeglijkheid van de melodie op de voet volgt, vaak met overvloedig gebruik van rijmen, zoals het een rederijker betaamt. Camphuysen daarentegen wilde gedichten afleveren die even goed gezongen als gelezen konden worden, dat wil zeggen: hardop voorgelezen. In zijn visie betekende dat een zeer regelmatige afwisseling van beklemtoonde en onbeklemtoonde lettergrepen, die niet altijd even soepel met de melodie meegaat.

Daarnaast waren natuurlijk de inhoudelijke uitgangspunten tegengesteld. Op Camphuysens naam verscheen zelfs een vilein spotlied op Starter, waarin deze vanuit zijn graf berouw toont over de schunnigheden waarmee hij de Nederlandse jeugd heeft bedorven [24]. Het lied verscheen in 1647, twintig jaar na Camphuysens dood. Enige tijd later maakte de ware dichter zich bekend, Christophorus van Langerack, eveneens een remonstrantse dominee. Maar het kwaad was al geschied: voor protestants Nederland zou Starter tot in de twintigste eeuw een tweederangs dichter blijven, die zijn bescheiden talent had misbruikt voor verkeerde doeleinden.

Tot zover is vooral Engelse muziek genoemd die in de Nederlandse volkscultuur is terechtgekomen: volkse *ballads* en elegante *ayres* die *liedekens* werden voor zanggrage Nederlandse burgers. Een bijzonder geval van Engelse elitemuziek die de Nederlandse burgerij bereikte is een set muziek voor gambaconsort van het Engelse hof, die in 1648 door de Amsterdammer Paulus Matthysz werd uitgegeven onder de titel *Konincklycke Fantasien*. De wonderbaarlijke route die de fantasieën van Londen naar Amsterdam aflegden, is hieronder beschreven bij tracks [19] en [20]. Ze completeren het beknopte beeld dat op deze cd wordt gegeven van de sterke invloed van de rijke Engelse muziek op het Nederlandse muziekleven van de ontluikende Gouden Eeuw.

Louis Peter Grijp

Camerata Trajectina

Het ensemble Camerata Trajectina ('Utrechts muziekgezelschap', opgericht 1974) heeft naam gemaakt met haar voortdurende pleidooi voor de Nederlandse muziek vanaf de Middeleeuwen tot en met de 17e eeuw. De kern van het ensemble bestaat uit Hieke Meppelink (sopraan), Nico van der Meel (tenor), Saskia Coolen (blokfluit), Erik Beijer (gamba) en Louis Peter Grijp (luit en citer). Sytse Buwalda (altus) en Marcel Moester (bas-bariton) maken het vocale kwartet compleet. Indien nodig worden ze bijgestaan door andere musici, zoals op deze cd de gambisten Nick Milne en Cassandra Luckhardt.

Artistiek leider Louis Peter Grijp verricht onderzoek naar Nederlandse muziek op het Meertens Instituut te Amsterdam, waar hij de enorme Nederlandse Liederbank opzette. Daarnaast is hij hoogleraar Nederlandse liedcultuur aan de Universiteit Utrecht. Zijn programma's zijn veelal opgebouwd rond literaire of politieke en religieuze thema's en personen uit de Nederlandse geschiedenis. Camerata Trajectina werkte mee aan tal van Nationale Herdenkingen, vanaf de Unie van Utrecht (1979) tot aan Johannes Calvijn (2009), en zo ook aan de herdenking van de Friese dichter Gysbert Japix (2003). Een andere lijn is de samenhang tussen muziek en schilderkunst, onder meer over Jan Steen (1996, Rijksmuseum te Amsterdam), Frans Hals (2004, Frans Hals Museum in Haarlem) en Jeroen Bosch (2009, *De Zeven Zonden van Jeroen Bosch* met Gerrit Komrij). Speciale aandacht gaat uit naar Nederlands muziektheater uit de Gouden Eeuw, zoals de oudste

Nederlandse opera *Bacchus, Ceres & Venus* van Johan Schenck (opgevoerd in het Oude Muziek Festival Utrecht 2006), Starters zingende klucht *Lijsje Flepkous* (2007) en de bijna-opera *De Triomferende Min* van Carolus Hacquart (2012).

Camerata Trajectina gaf honderden concerten in Nederland (waaronder vele in het Festival Oude Muziek Utrecht) en Vlaanderen, in de meeste andere landen van Europa, in de Verenigde Staten en Canada, Mexico, het Midden-Oosten, Indonesië, Ghana, en Marokko. Het hele verhaal van Camerata Trajectina is geboekstaafd door Jolande van der Klis in *Van Peeckelharing tot Pierlala. 40 jaar oude/nieuwe liedekens door Camerata Trajectina* (2014). Inmiddels zijn meer dan 30 cd's verschenen, vrijwel allemaal op het label Globe. Te bestellen via www.camerata-trajectina.nl. De meeste kunnen streaming worden beluisterd via de Nederlandse Liederbank (www.liederenbank.nl).

DOWLAND IN HOLLAND

Dutch songs on English tunes in the Dutch Golden Age

Much of the popular music of the Dutch Golden Age was imported from other countries, mostly from France, but also a remarkable amount from England. We're talking here about how the Dutch youth in the seventeenth century sang their hot-off-the-press songs: Dutch texts set to English melodies. For Camerata Trajectina's program in the Utrecht Early Music Festival 2015, I've researched this link in the case of that icon of Elizabethan music, John Dowland. A famous lutenist, his fantasies and pavanes have led many a twentieth-century guitarist to the lute. I'm one of those guitarists, and so I can claim that I keep company with the likes of Jan Akkerman and Sting.

Granted, the title of this CD, Dowland in Holland, also stems from wordplay with the man's name. He himself used the phrase 'Semper Dowland, semper dolens' – 'Always Dowland, always doleful', thereby accentuating his trademark, a musical melancholy that still grabs us by the throat four centuries later. John Dowland (1562/3 - 1626) was not only a famous composer of lute music but also of ayres – songs with lute accompaniment. *The First Booke of Songs and Ayres* (London 1597) was his most popular publication; *Flow my teares* from his *Second Booke* (1600) was his most popular song. That song was originally a pavan for the lute, named *Lachrimae* ('Tears'), which in its second guise as a sung ayre was furnished with this tearful text:

*Flow, my teares, fall from your springs
Exiled for ever, let mee morne;
Where nights black bird hir sad infamy sings,
There let mee live forlorne.*

This unfathomable grief plucked sensitive heart-strings in the Dutch Republic too. So for example the Dutch minister Dirck Rafaelszoon Camphuysen (1586-1627) 'covered' Dowland's *Flow my teares* with his own text, 'Traen, oogen, traen' ('Weep, eyes, weep') [track 10], which amounts to the same thing, except that the cause of Camphuysen's grief was no reluctant maiden (assuming that's what Dowland's problem was). Camphuysen never mourns amorous trifles but rather foolish human nature, inclined to sin. After Camphuysen's *Traen, oogen, traen* was published in 1624, other poets followed him, writing songs with similar openings: Jan Harmensz. Krul followed with the love-lament *klaegh, oogen klaegh* ('Mourn, eyes, mourn') in his *Minnelycke Sangh-Rympies* (1634); an anonymous poet in *Arions Vingertuig* (1645) with *Huil, borste, huil* ('Howl, breast, howl'), also a love-lament; Anthony Janssen in *Christelijck Vermaeck* (1645) with *Schrey, ziele, schrey* ('Cry, soul, cry'), a lament about the sinful soul, just as Camphuysen had done. Adriaen Valerius wrote a lament about the death of the French king Henry IV in his *Myn ziele treur!* ('My soul, mourn', 1626).

When Camphuysen set *Traen, oogen, traen* to Dowland's *Flow my teares*, Dowland's music had already been circulating in the Republic for some time,

Dirck Raphaelszoon Camphuysen (1586-1627)

Portret ingebonden in het exemplaar van Stichtelycke Rymen (uitgave Colom, Amsterdam 1647) in Den Haag, Koninklijke Bibliotheek, 7 D 30.

Portrait bound into copy of Stichtelycke Rymen (ed. Colom, Amsterdam 1647), in The Hague, Royal Library, 7 D 30.

in the form of lute solos. We find those in the printed tablature book *Florida* (1601) from the Leiden lutenist Joachim van den Hove and in the *Thysius Lute Book*, a manuscript begun in 1595 by the Leiden University student and later minister Adriaen Jorisz. Smout. Camphuysen was, however, the first Dutch writer to provide Dowland's *Flow my teares* with a new text. He was also first with other melodies of Dowland's: for *Can she excuse my wrongs* (*The Earl of Essex Galliard*) he wrote a song about the Last Judgment [12], for *Piper's Pavan* he wrote the song *Van volmaecte Regering* ('About Perfect Government') [14], for *Now o now I needs must part* (*The Frog Galliard*) he wrote the long song *Christelijck Gevecht* ('Christian Struggle') [13]. For that last song, Camphuysen provided an alternative melody, probably of his own composition. For the sake of completeness *Lady Laiton's Almaine* must also be mentioned, to which Camphuysen set his *Raedt tegen Toorn* ('Advice against Anger') [not included on this CD]. Camphuysen published all this in his collection *Stichtelycke Rymen* ('Edifying Rhymes') (1624), which, judging by the dozens of reprintings, found a warm welcome among the Protestant part of the population, warmer than that given to the poet himself, who thanks to his Remonstrant beliefs was continually persecuted. Camphuysen was remarkably careful with the text underlay to his musical notation; the original melodies he notated somewhat after his own fashion.

We find Dowland's *Come again* not in Camphuysen but in the *Nederlandsche Gedenck-clanck* ('Dutch

Commemoration Sound') (1626) of Adriaen Valerius, who wrote a lament over the execution of a Flemish Reformed martyrress to this tune. Finally, an exceptional melody is that of the second of the seven *Lachrimae*, or *Seaven Teares* (1605): Dowland's cycle of polyphonic settings of his *Lachrimae* melody for a consort of five violas da gamba. The Utrecht minister Jodocus van Lodenstein was, decades later, the only Dutchman to write a song text on this, as *Treur-gesang over d'elende der Pied-montoyzen* 'Reysig geselschap!' [16] ('Sorrowful song about the miseries of the Piedmontoise', 'Travelling companions!').

Apparently another Dowland fan was the Utrecht carillonneur and recorder-player Jacob van Eyck. Of the seven Dowland melodies that worked their way into Dutch song culture, he published variations on four of them in his *Der Fluyten Lust-hof* ('The Recorder's Pleasure-Garden') (1649): *Pavaen Lachrymae* [15], *Comagain* (Dowland's *Come again: sweet love doth now invite*), *Excusemoy* (Dowland's *Can she excuse my wrongs*) and 2. *Courant, of Harte diejfe waerom zoo stil* ('2nd courante, or, Dear little thief, why so quiet?'), which uses the tune of Dowland's *Now o now my needs must part*, also known as *The Frog Galliard*.

The seven songs brought together here under the rubric *Dowland in Holland* represent the broader phenomenon of the English influence on Dutch popular music in the Golden Age. This is summed up best in the case of Jan Janszoon Starter (1593-1626), the poet of the successful secular songbook,

Friesche Lusthof ('Frisian Pleasure-Garden') (1621). Starter was born to English parents, grew up in Amsterdam, established himself as a bookseller in Friesland and introduced many English melodies into the Dutch Republic. One example is the tragic ballad *Twas a youthful knight*, to which Starter penned a lament for a young Frisian woman who had died: *Blydschap van mijn vliet* ('Joy flees from me') [3]. The many dozens of tune-indications that later named this song testify to Starter's good ear for a hit song. Starter used *Sir Edward Nouwels Delight* for his lovely song *Silvester inde morghen-stond, begaf hem op de jacht* ('Silvester set out hunting in the morning') [5], and the pastoral love-lament *Com Sheapherdes deck your heds* for the sad song *Lieflocksters van de min* ('Dear lures of love') [6]. These findings come from the Nederlandse Liederbank (Dutch Song Database) of the Meertens Institute, in which this sort of information can be found with a couple of simple search parameters. In the case of some songs, of which *Com Sheapherdes deck your heds* is one, the melody has not been preserved in a single English source, but only in Dutch songbooks such as Starter's. With other songs, even the English text has not been preserved. Starter's song *Kheb veel nachten lang gewaeket* [7] is probably a translation of the song *Y Have waked the Winters Nights* that he names as a tune-indication, but the rest of the English text is lost.

Most of Starter's melodies are in fact anonymous. Only for *My Mistris sings no other song* is a composer known: Robert Jones, who published the song in four

parts and with lute accompaniment in his *First Booke of Songes or Ayres* (1600). Starter set it to *Ick weet niet wat myn Vryster schort* ('I don't know what's bothering my mistress') [22], as saucy a song as the English original. That was probably also the case with *Is Bommelalire soo groote geneughd* ('Bommelalire is so fun for all') [23], for which no English text has survived. Starter included these last two songs in a supplement to his *Friesche Lusthof* named *Boertigheden* ('Jocularities'), and which are really just about only one thing: sex. This matches the tone of the sung farces or jigs with which English groups of comedians and musicians entertained the continent in the early decades of the seventeenth century. They crossed the North Sea to the Netherlands, the north of Germany, and Scandinavia. And we see something of that on this CD not only in Starter's *Boertigheden*, but also in several of the German tune-indications that point to English ditties from the comic repertoire. These evidently hung on in Germany and from there ended up in Dutch songbooks: *O myn Engeleyn, ô myn Teubeleyn* ('O my little angel, o my little dove') [2], known in England as *The Hunt's up* in the *Friesche Lusthof*, and in the *Stichtelycke Rymen* the tune-indication given as 'Mein hert is betrubt biss in dem thodt' ('My heart is troubled unto death') with which Camphuysen closes his *Christelijck Gevecht* ('Christian Struggle') [13-III]. Starter called that last melody the *Engelsche fa la la*.

It was not only comedians who came over from England to the continent. A fair number of musicians of English origin settled in the Republic, earning their bread giving

lessons and performing at weddings and parties. Even as serious a musician as Dowland lived for some time at German princely courts and the Danish court of Christian IV, after failing to secure a position in Elizabeth's court. Perhaps in his case there were political calculations involved, for Dowland, a Catholic, had mingled with anti-Elizabethan circles in Italy. Other Catholic musicians, such as the harpsichordists John Bull and Peter Philips, set out for the Southern Netherlands. For Philips' problems with the English secret service, see track [18].

What is surprising is that almost nothing of Dowland can be found in Starter. Dowland's melancholy song melodies seem to have made more of an impression in the Republic on Calvinist poet-preachers such as Camphuysen than on less serious, worldly poets like Starter. These two men were indeed polar opposites. They must have known about each other, possibly even known each other personally, since they lived in the Frisian city of Harlingen at the same time. But they would not have valued each other's work. Starter wrote nice, singable, musical texts, in which he closely follows the contours of the melody, often with copious use of rhyme, as befits the rhetorician that he was. Camphuysen on the other hand wanted to deliver poems that could be sung as easily as read, which is to say, read out loud. In his vision that meant a very regular alternation between accented and unaccented syllables, which did not always go very smoothly with the melody.

In addition of course the content of the two men's songs came from diametrically opposed points of view. A vicious satire-song about Starter even appeared under Camphuysen's name, in which Starter from his grave repents of the ribaldry with which he has corrupted the Dutch youth [24]. The song appeared in 1647, twenty years after Camphuysen's death. Some time later the actual poet revealed himself to be Christophorus van Langerack, also a Remonstrant pastor. But the damage was done: for the Protestant Netherlands, Starter would be considered a second-rate poet clear into the twentieth century, one who misused his modest talents for bad ends.

So far the English music discussed is that which ended up in Dutch popular culture: popular ballads and elegant ayres that became *liedekens* (songs of all sorts) for the song-hungry Dutch citizens. But a remarkable case of elite English music that reached the Dutch populace is a set of gamba consort pieces from the English court which were published in 1648 by the Amsterdammer Paulus Matthysz under the title *Konincklycke Fantasien* ('Royal Fantasies'). The amazing route these fantasies took from London to Amsterdam is described below in tracks [19] and [20]. They complete the brief glimpse that this CD gives of the strong influence that the rich music of England had on Dutch musical life at the dawn of the Golden Age.

Louis Peter Grijp

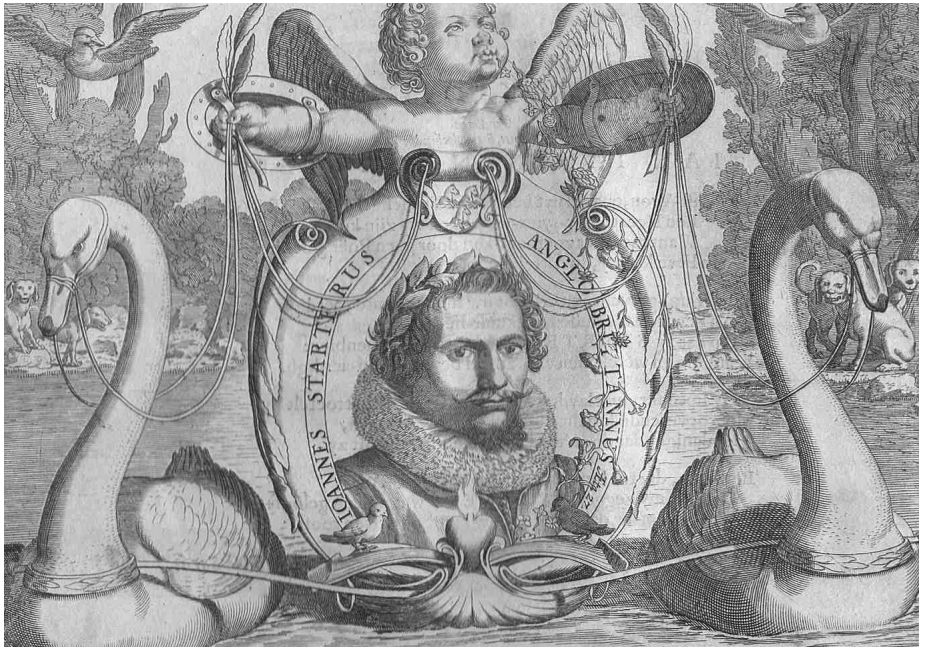
Camerata Trajectina

The ensemble Camerata Trajectina ('Utrecht Musical Company'), established in 1974, has made its name through its continuing advocacy of Dutch music from the Middle Ages up through the 17th century. The heart of the ensemble consists of Hieke Meppelink (soprano), Nico van der Meel (tenor), Saskia Coolen (recorder), Erik Beijer (viola da gamba) and Louis Peter Grijp (lute and cittern). Sytse Buwalda (alto) and Marcel Moester (bass-baritone) complete the vocal quartet. They are supported by additional musicians when needed, such as on this CD the viola da gamba players Nick Milne en Cassandra Luckhardt.

Artistic leader Louis Peter Grijp has been researching Dutch music for 25 years at the Meertens Institute in Amsterdam, where he set up the enormous Dutch Song Database. In addition he is Professor of Dutch Song Culture at the University of Utrecht. His programs are usually built around literary or political and religious themes and figures from Dutch history. Camerata Trajectina has participated in many national commemorations, from the Union of Utrecht (1979) to John Calvin (2009), and also on the commemoration of the Frisian poet Gyxbert Japix (2003). Another of Camerata's themes is the connection between music and art, including Jan Steen (1996, Amsterdam Rijksmuseum), Frans Hals (2004, Frans Hals Museum in Haarlem) and Hieronymus Bosch (*De Zeven Zonden van Jeroen Bosch* or *The Seven Sins of Hieronymus Bosch*, 2009), with the poet Gerrit Komrij. Camerata Trajectina devotes special attention to Dutch musical

theater from the Golden Age, such as the first Dutch opera *Bacchus, Ceres & Venus* by Johan Schenck (performed at the Utrecht Early Music Festival in 2006), Starter's sung farce *Lijsje Flepkous* (2007) and Hacquart's semi-opera *De Triomferende Min* ('The Triumphs of Love') (2012).

Camerata Trajectina has given hundreds of concerts in the Netherlands (including many in the Utrecht Early Music Festival) and Flanders, in most of the other countries of Europe, in the United States and Canada, Mexico, the Middle East, Indonesia, Ghana, and Morocco. The history of the ensemble has been recorded in the jubilee book *Van Peeckelharing tot Pierlala. 40 jaar oude/nieuwe liedekens door Camerata Trajectina* by Jolande van der Klis (2014). Meanwhile Camerata has produced over 30 CDs, almost all on the Globe label. These can be ordered via www.camerata-trajectina.nl. Most of these can be listened to via the streaming service of the Dutch Song Database (www.liederenbank.nl).

Jan Janszoon Starter (1593-1626)

Portret uit de Friesche Lusthof van de 27-jarige gelauwerde dichter, op een Venusschelp met een brandend hart als voorstev, voortgetrokken door zwanen gemend door Cupido. Het handschrift vermeldt Starter nadrukkelijk als Engelsman ('Anglo Brittanus'). Op de achtergrond Engeland als hondenland.

Portrait from the Friesche Lusthof of the laurelled poet, 27 years old, on a Venus's shell with a burning heart, drawn by two swans driven by Cupid. In the circumscription Starter's English origin is expressly mentioned ('Anglo Brittanus'). In the background England as the 'isle of dogs'.

UIT STARTERS FRIESCHE LUSTHOF (1621)

1 Is dit niet wel een vreemde gril?

De zanger komt in een gezelschap van jongelingen en meisjes, die zedig zwijgend zitten te veinzen (zoals het eerbare meisjes in die tijd betaamde – ze werden geacht eventuele gevoelens van genegenheid niet meteen te laten blijken). Hij stookt ze op om er een vrolijke boel van te maken.

Inleydingh¹ tot vreughd en gesang
Op de wyse: Van d'Engelsche indrayende dans
Londesteyn

Is dit niet wel een vreemde gril?²
't Sou hier goed haver saeijen syn;³
't Geselschap is dus wonder stil,
In 't midden vande Wijn:
De Wijn die yeders hart ontfonckt,
En alle swarigheyd verlicht,
Daer by sit men nu noch en pronckt⁴
Met een beveynsd gesicht.
Ey, waerom, doch dus stom,
en bedeckt?⁵
Door goe vreughd, wierd de deughd,
noyt beveleckt,
Hey! wilt dat staken, En u vermaken
met al wat lust verweckt.

Wy zijn in 't soetste van ons jeughd,
In 't alderschoonste van ons tijd,

FROM STARTER'S FRISIAN PLEASURE-GARDEN (1621)

1 What a strange situation this is!

The singer comes upon a group of young men and women, modestly and silently sitting together, pretending (as was considered suitable for honorable girls in that time – they were not supposed to let potential feeling of affection show). He stirs them up to make a fun party out of it.

Invitation to joy and song
To the tune: The English turning-in dance 'Londesteyn'

What a strange situation this is!
This should be a good place to sow some oats.
This group is strangely quiet,
With wine all around:
The wine that sets all hearts aglow,
And lightens all heaviness,
You are sitting with it showing off
With a feigned face.
Hey, why so quiet
and restrained?
A good time never stains
your honor.
Hey! stop that, and enjoy yourself
With everything that sparks desire.

We're in the prime of our youth,
The glory of our time,

Jan Janszoon Starter, Friesche Lusthof (1621):

Vrolijk gezelschap, gravure bij lied [1].

Merry company, engraving for song [1].

Ey, dat wy die niet sonder vreughd
Dus klack'loos⁶ worden quijt,
Wanneer den gysen ouderdom,
De groente van ons jeughd verdort,
Dan komen all' ons lusten om,
Ons vreughd wordt opgeschort.
Dus wel an, laet ons dan,
wylmen mach,⁷
En de tijd, sullix lijd,⁸
tot den dagh
Recht lustigh wesen, vreughd word ghepresen
En 't lachen in 't ghelagh.

Waerom begind ghy maeghden niet?
My dunckt een yeder prijckt om 't seerst,⁹
Ey naeste buertje, singht een lied,
Begindt ghy liever eerst,
Soo word u hoofd met vreughd bekranst,
En soo ick yet van 't liedtjen weet,
Ick sal u helpen als een lanst¹⁰
En singhen dat ick sweet.
Weest niet stil, ist u wil,
toond u aerd,
Vanght eens aen, laet het gaen,
geen vreughd spaerd,
Want wy om kluchten, vreughd en genuchten
Alleen hier zijn vergaerd.

1. uitnodiging 2. Wat is dit voor gekkigheid? 3. het is hier erg stil 4. zit stijf 5.
niets zeggen en veinzen 6. opeens 7. zolang het kan 8. en de tijd het toelaat
9. dat jullie een wedstrijdje mooi stilzitten doen 10. kerel

Tekst en melodie uit J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam 1621). Zetting Camerata Trajectina.

Oh, let's not joyless
Thus suddenly lose it all
When grey old age
Withers the green of our youth!
Then all our desires fade,
Our joy ends.
So let's go, let's do it
while we can,
And time allows it,
till daybreak
Be happy, celebrate joy
And laughing at the party.

Why don't you girls start?
Seems to me you're all seeing who can sit the longest.
Hey you next to me, sing a song,
If you start first,
Then your head will be crowned with joy,
And if I know a bit of the song,
I'll help you like a good pal
And sing till I sweat.
Don't be quiet;
please, show your nature
Just start, let it go,
spare no joy,
Because it's just for jokes, joy, and enjoyment
That we've all gotten together here.

Text and melody from J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam 1621). Setting by Camerata Trajectina.

2 Luchtige Maeghden, datmen u vraeghden

Het laatste van de vijf bruiloftsliederen die Starter schreef voor de trouwpartij van Hobbe van Baardt, grietman (burgemeester/rechter) van Haskerland (toentertijd een gemeente bij Heerenveen), en Apollonia van Viersen in Leeuwarden, 16 maart 1617: een rondedans om de bruid naar bed te dansen, op een frivole Engelse melodie. Aan het einde van het feest moet de bruid traditioneel naar bed worden gedanst, tot verdriet van haar vriendinnen. Ze worden geplaagd door de jonge mannen maar ze plagen natuurlijk van harte terug.

Een Rondendans, om de Bruydt te bedde te danssen
Stemme: O myn Engeleyn, ô myn Teubeleyn, &c.
[=The Hunt's up]

Jongmans:

Luchtige Maeghden, datmen u vraeghden,¹

Wat dat dit droevigh treuren beduydt,

Ghy kond wel veynsen, Maer u gepeynsen²

syn: Wy waren so garen de Bruydt.

't Sal noch wel komen,

Sit niet te dromen,

't Sal noch wel komen

In 't leste beslyt.³

Dochters:

Dit is wat bysters, scheld ghy de Vrysters,

Die doch de meeste vreughde broe'n;

Twee van ons spelen, singen en quelen

2 Lively lasses, if someone aks

The last of the five wedding songs that Starter wrote for the wedding of Hobbe van Baardt, the grietman (rural mayor and judge) of Haskerland in the South of Friesland, and Apollonia van Viersen in Leeuwarden, 16 March 1617: a round-dance to dance the bride to bed, set to a frivolous English melody. At the end of the wedding party, the bride was traditionally danced to bed, to her bridesmaids' distress. They're teased by the young men, but of course they give just as good as they get.

A round-dance, to dance the bride to bed.
Tune: O my little angel, o my little dove, &c. [=The Hunt's up]

Guys:

Lively lasses, if someone asks,

What this sad sighing means,

You could fake it, but what you're thinking

Is: We wish we were the bride.

It'll come some day,

Don't sit there daydreaming,

It'll come some day,

Finally.

Girls:

You're off the mark, you're scolding the lovers

Who actually think up the most fun;

Any two of us play, sing, and carol

Soeter als twintigh Jongmans doen.

Wat dese Vryers

Sitten als Snyers,⁴

Wat dese Vryers

Die syn niet groen.⁵

Jongmans:

Dit doet de donder, is dit geen wonder⁶

Dat ons de Meysjes quellen so?

Laet ons eens singen, danssen en springen,

Huppelen rondom als een vlo;

Laet u geleijen

Meysjes aen 't Reijen,

Laet u geleijen,

Of doet ghy 't no?⁷

Dochters:

Weest niet verlegen van onsent wegen,

Maer de Bruydt most met ons gaen.

Bruydt, weest wat soetjes, rept doch u voetjes,

Steld u mee voorlijck op de baen.⁸

Nu Jongelingen dan,

Wil g'er wat singen van,

Nu Jongelingen dan,

Vangt het an.

Jongmans:

Nu dan eens rustigh, toond u wat lustigh,

Vrolycke Bruydt, springht lustigh om,

't Veynsen wild staken, en u vermaken

Met ons en uwen Bruydegom,

Die u met kusjes,

Sweeter than twenty of you guys.

Because you lads

Sit there like stuffed shirts,

Because you lads

You aren't in love.

Guys:

Devil take you! isn't it strange

That the girls tease us so?

Let's just sing, dance, and jump,

Hopping around like a flea;

Let us lead you,

You girls all in a row,

Let us lead you,

Or don't you want to?

Girls:

Don't be shy on our account,

But the bride has to go with us,

Bride, be sweet, move your feet,

Lead the way to the front of the line

Now you guys,

Sing a little something,

Now you guys,

Get it going.

Guys:

Easy now, show yourselves lively,

Happy bride, jump for joy!

Stop pretending to be so coy, have a good time

With us and your bridegroom,

Who with kisses,

Die u met lusjes,
Die u met kusjes
Heet wellekom.

Dochters:

Nu, waerom lachje? ist wijl het nachje
Van uwe vreughd voorhanden staet?
'k Acht datmen waer seyd,
dus maectt geen swaerheyd
Maer u met blijdschap voeren laet,
Daer ghy met lusten
Vrolick sult rusten,
Daer ghy met lusten
En vreughd omgaet.

1. als men vroeg 2. gedachten 3. uiteindelijck 4. als duffe kleermakers 5.
verliefd 6. Donders! Is het niet raar 7. met tegenzin 8. dansvloer

Tekst en melodie uit J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam 1621). Zetting Camerata Trajectina.

3 Blydschap van mijn vliet

Klaaglied van Starter, in de mond gelegd van Jonker
Sibrandt van Burmania Upckesz, holtvester van
Friesland, die in Leeuwarden op 20 nov. 1618
met Magdalena van Bootsma in het huwelijk was
getreden. Zij stierf vermoedelijk op 23 augustus 1619
in het kraambed.

S.V.B. Claegh-liedt, over de onrype Dood vande Recht-
Edele Juffrou M.V.B., syn Nieuwgetroude.

Who with loving,
Who with kisses
Welcomes you.

Girls:

Now why are you laughing? because the night
Of your joy is about to start?
I think that what they say is true,
so cast off your cares,
Be guided with joy
To where you with pleasure
Will happily rest,
Where you will go
With pleasure and joy.

Text and melody from J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam 1621). Setting by Camerata Trajectina.

3 Joy flees from me

Lament by Starter, put in the mouth of Jonker
Sibrandt van Burmania Upckesz, forest warden of
Friesland, who married Magdalena van Bootsma in
Leeuwarden on 20 November 1618. She died in
childbirth, probably on 23 August 1619.

S.V.B.'s Lament on the untimely death of the right
honorable Lady M.V.B., his newly-wedded wife,

Stemme: Twas a youthful knight, w[hi]ch loved a
galjant Lady.

Ofte: Soder yemand vraeghd wie hier leyd begraven? &c.

Blydschap van mijn vliet,¹
laet ick mijn bereijen²
Om myns siels verdriet
droevigh te beschreijen;
Want ick in mijn jeughd
heb mijn uytverkoren,
Al mijn hooghste vreughd
en vermaeck verloren.
Barst uyt bracke dou!
Ach! ick smelt in rou,
Als ick overdenck met smart,
Dat de schoone Vrou,
dien den Hemel wou
Mijn te plaetsen in mijn hart,
Daer op ick had gheslaghen
t'opperst van mijn behaghen,
Dien ick hiel voor al myn lust,
Is in haer jonghe daghen
my vande Dood ontdraghen
Naer d'onendelyke rust.

1. blijdschap vlucht van mij weg 2. klaarmaken

Tekst en melodie uit J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam 1621). Zetting Camerata Trajectina.

Tune: Twas a youthful knight, which loved a gallant
Lady.

Or: Should anyone ask who lies buried here &c.

Joy flees from me;
let me prepare
To mourn with sorrow
over my soul's grief;
For in my youth
I have lost my chosen one,
All my highest joy
and pleasure.
Burst out bitter tears!
Oh, I melt in mourning
When I reflect in anguish,
That the lovely woman,
whom Heaven wished
To place in my heart,
Focus
of my greatest joy
Whom I considered all desire,
Has in her early years
been borne away by death
To eternal rest.

Text and melody from J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam 1621). Setting by Camerata Trajectina.

4 Goddinne, wiens minne, mijn sinnen altyd

Liefdeslied voor een meisje met prachtige bruine ogen, dat zich moeilijk lijkt te laten vermurwen.

Stemme: Peckingtons pond

Goddinne, wiens minne,
mijn sinnen altyd,
In kracht en gedachten,
na trachten om stryd!¹
O krone, der schonen!
lof-throne des deughds!
In dy leyd,² de vryheyd,
de blyheyd mijns Jeughds.
U deftigh gebaer,
u goud-dradigh hayr,
U leden, u zeden,
met reden voorwaer,
De Goden (als boden)
doen noden tot min,
Sy draven u gaven nae,
brave Goddin!

U hayren vergaeren,
als baeren verguld
Met kuyfjes, vol kruyfjes,³
als druyfjes gekruild.
U oogghjes, pas hoogghjes,⁴
met booghjes beset,
Bruyn-helder, sien snelder
en felder te met⁵
Als 't flickerigh licht

4 Goddess, whose love my spirit always

Love song for a girl with pretty brown eyes, who seems to be playing hard to get.

Tune: Packington's Pound

Goddess, whose love
my spirit always
Tries to attract
in both deed and thought!
O crown of beauty,
praise-seat of virtue!
In you lies the freedom,
the joy of my youth.
Your elegant gestures,
your gold-threaded hair,
Your body and character,
rightly
Invite the gods, as messengers,
to love;
They strive after your gifts,
o worthy goddess!

Your hair is gathered
in golden waves,
With tufts and curls,
clustered like grapes.
Your eyes, their bows
set just right,
Clear brown, flash sometimes
faster and brighter
Than the flickering light

Jan Janszoon Starter, Friesche Lusthof (1621)

Galante vrijage.

Galant courtship.

van Jupiters schicht,
En ylen, by wylen,
als pylen seer dicht,
In 't harte, vol smarte,
ja marteren dien⁶
Te spade, moet rade'
en genade geschien.⁷

Lofwaerde, bedaerde,
soetaerdighe beeld!
O vreugd van mijn jeugd,
mijn geneugt en mijn weeld,
Seght my nu, sijt ghy schu
van die u met vlijt
Sijn leven heeft even
verheven⁸ altijd?
O schoone die my,
beyd droevigh en bly,
Naer u haken, kond raken,
te maken, laet dy
Dees klagende, vlaghen,
mishaghen, en send
Mijn lydende tyden,⁹
't verblyden in 't end.

1. naar wier liefde mijn geest streeft 2. in jou ligt 3. krulletjes 4. op de juiste hoogte 5. soms 6. kwellen degene 7. die uitkomst en geluk te beurt moge vallen - maar te laat 8. zijn leven lang gelijkelijk heeft verheerlijkt 9. mijn lijdende leven

Tekst en melodie uit J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam 1621). Zetting Camerata Trajectina.

of Jupiter's bolt,
And race like arrows,
so deep
In the heart, full of pain;
yes, they torment him,
who needs advice and grace –
but they will be too late.

Praiseworthy, calm,
sweet-natured visage!
O joy of my youth,
my pleasure and my treasure,
Tell me now, are you shy
of him who devotedly
Has worshipped you
like this all his life?
O beauty who both
in sorrow and joy
Managed to make me
long for you, let
These frenzies of despair
displease you, and send
My suffering times
joy in the end.

Text and melody from J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam 1621). Setting by Camerata Trajectina.

5 Silvester inde morghen-stond

Een lief liedje over een herder die op jacht gaat en zijn herderin Sylvia moet thuislaten. Die ziet hem node gaan en in haar afscheidswaarden vlecht ze een woordspelletje met hart=hert. Terwijl hij op het hert jaagt, draagt hij twee herten (harten) bij zich: zijn eigen hart en het hare. Bij het afscheid blijkt de liefde wederzijds. Nooit scheidde een herder zo teder van zijn herderin als deze Silvester.

Starter dichtte zijn lied op een melodie waarvan de naam verwijst naar de koningsgezinde, strijdbare edelman Sir Edward Noel (1582-1643). De melodie was in Engeland vooral bekend als *The London Prentice*.

Stemme: Sir Eduward Nouwels delight

Silvester inde morghen-stond
Begaf hem op de jaght,
Dies Silvia vol sorgen vond
Haer maeghdelijck gedacht.
"Och! (sey sy) eer de Sonne daeld,
Lief, keerd weer uyt de weyden,
En u Nymph by dese Bronne haeld,
Daer sy u sal verbeyden,
En dolen met haer schaepejns
in het veld bedroeft,
Beklagend' u af-sijn met smart,
soo lang sy u vertoeft".

Des Sons vertreck beveleckt, beswart,

5 Silvester in the morning hour

A sweet song about a shepherd who goes hunting and must leave his shepherdess Sylvia home. She sees him off and in her parting words she weaves wordplay on the Dutch word 'hart' which can mean both 'hart' and 'heart'. While he hunts the hart, he takes two harts (hearts) with him: his own heart, and hers. As he leaves, their love appears mutual. Never did a shepherd more tenderly leave his shepherdess as did this Silvester.

Starter wrote his song to a melody the name of which refers to the royalist militant nobleman Sir Edward Noel (1582 - 1643). The melody was known in England mostly as "The London Prentice."

Tune: Sir Edward Noel's delight

Silvester in the morning hour
Set out on the hunt.
So Sylvia found her maidenly thoughts
Full or worry.
"Oh, said she, before the sun sets,
Love, return from the meadows
And fetch your nymph by this spring,
Where she will wait for you,
And wander sadly with her sheep
in the field,
Bemoaning your absence with pain,
as long as she awaits you.

The sun's departure stains, soils,

Bewolckt, bedroeft de lucht,
En u vertreck betreect mijn hart
Met rou en onghenught,
Want ghy gaet met twee harten heen
Om 't derde Hart te vanghen,
En laet my tot myn smart met geen
Alleen naer u verlanghen.
Doch laet op 't minste, soo ghy gaet,
my een Hart by:
Voerd 't mijne met u op de jacht,
en laet het uws by my."

Doen vingh den droeven Harder aen
En sey: "Lief! Denckt doch niet
Dat ick een voet sal vorder² gaen
Als my u gonst ghebidt.
Ghy zijt mijn lief, mijn leven, ach!
U af-zijn baerd mijn smart;
U by-zijn alleen gheven mij mach
De vreughde aen mijn hart."
Gheen Harder scheyden,³ als doen
d'Harder scheyde van
Sijn Harderin, sijn troostertjen,
en greep sijn honden an.

1. op u wachtte 2. verder 3. geen zwaarder afscheid - woordspelletje
harder / herder

Tekst en melodie uit J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam ca. 1623, 2e dr.).
Zetting Camerata Trajectina.

Clouds, afflicts the air,
And your departure overcasts my heart
With sorrow and unhappiness,
For you go off with two hearts
To capture a third hart,
And leave me in pain with none,
Only with longing for you.
So leave at least one heart
with me when you go:
Take mine with you on the hunt,
and leave yours with me."

Then the sad shepherd began
And said, "Love, don't think
That I shall go one step further
Than your favor allows me to.
You are my love, my life, oh!
Your absence brings me pain;
Your presence alone is what can give
Joy to my heart."
No harder leaving, as when
the shepherd left
His shepherdess, his comforter,
and took hold of his hounds.

Text and melody from J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam c1623, 2nd pr.).
Setting by Camerata Trajectina.

6 Lieflocksters van de min

Een treurlied over de terechtstelling van Thomas Howard (1536-1572), de vierde hertog van Norfolk en legeraanvoerder onder Elizabeth I, koningin van Engeland. Na voor de derde keer weduwe te zijn geworden wilde hij de Schotse koningin Mary Stuart huwen. Dat streven werd door Elizabeth echter als hoogverraad beschouwd, want Mary had ook belangstelling voor de Engelse kroon. Starter had al eens een gedicht over deze 'tragische historie' uit het Frans vertaald, maar lijkt de voornaam van de hertog niet goed te hebben onthouden: hij maakt er in de titel van dit lied 'Arthur' van. De melodie is die van *The Shepherds Lamentation*, volgens een Engels liedblad uit ca. 1617 te zingen op de melodie van *The plaine-dealing Woman*:

*Kom, herdere, bedek je hoofd
niet meer met lauwerkransen maar met wilgentakken,
Slaap niet meer op je donsbedden
maar op de grond;
En klaag met mij, want nooit eerder
was een man zo vreed afgewezen als ik,
of verloor een herder
zo'n oprechte vrouw.*

Claegh-Lied, over d'onthoofdinge van Arthur, Prince
van Nortfolck
Stemme: Com Shepherdes deck your heds

Lieflocksters van de min,
Die voor syn soete krachten,

6 Dear lures of love

A song of mourning about the execution of Thomas Howard (1536 - 1572), the fourth Duke of Norfolk and commander of the army under Elizabeth I, Queen of England. After being widowed for the third time, he wanted to marry the Scottish Queen, Mary Stuart. But Elizabeth considered that attempt to be high treason, since Mary also had an interest in the English crown. Starter had once already translated a poem about this 'tragic history' from French, but seems not to have correctly remembered the first name of the duke, calling him 'Arthur' in this song's title. In England, the tune was called 'The Shepherds Lamentation'. According to a broadside from c. 1617 it was to be sung to the tune of *The plaine-dealing Woman*:

*Come Shepherds, decke your heads,
no more with bayes but willowes,
Forsake your downy beds,
and make your ground your pillowes;
And mourne with me, since crost
as I, was never no man,
Nor never shepheard lo, lo, lo, lost,
so plaine a dealing woman.*

Song of mourning about the beheading of Arthur,
Prince of Norfolk
Tune: Come Shepherds, deck your heads.

Dear lures of love,
Who for its sweet powers

Bereydt huysvesting in
het pit van u ghedachten,
Ach! treurd, klaeghd, weend, ick sie
elendigh hier verslagen,
De trouste minnaer die
d'Aerdbodem heeft gedragen.

Een dienæer van syn vrou,
Van buyten en van binnen;
Standvastigh in syn trou,
En eerbaer in het minnen,
Soet-aerdigh, braef van geest,
Wtmuntend' schoon van leden
Is dese vorst geweest,
Vol konincklycke zeden.

Des' ongemeene man,
Dit beeld vol alle deughden,
De ware spiegel van
De minnelÿcke vreughden,
Die Venus tot een proef¹
Had van haer konst gekoren,²
Die heeft (ach! 't is te droef)
Syn leven hier verloren.

1. proefstuk 2. uitgekozen

Tekst en melodie uit J. Starter, *Frische Lusthof*
(Amsterdam 1621). Zetting Camerata Trajectina.

Are ready to lodge
In the depths of your thoughts,
Oh! mourn, lament, weep, I see
Here woefully slain,
The most faithful lover that
The earth has ever borne.

A servant of his lady,
From outside and from in,
Steadfast in his faithfulness,
And honorable in love,
Good-natured, worthy in spirit,
Surpassing handsome in body,
Was this prince
Suffused with royal manners

This singular man,
This picture of all virtues,
The true mirror of
the Joys of love,
Whom Venus had chosen
As an example of her art,
He has (oh! it's too tragic)
Here lost his life.

Text and melody from J. Starter, *Frische Lusthof*
(Amsterdam 1621). Setting by Camerata Trajectina.

Jan Janszoon Starter, 't Friesche Lusthof (1621)

Titelgravure: de Frieſe jeugd vermaakt zich in een Frieſe luſthof onder meer met zingen uit het liedboek 't Frieſche Luſthof.

Title engraving: the Friſian youth enjoying themſelves in a Friſian pleaſure garden, ſinging from the ſongbook 'The Friſian Pleaſure garden'.

7 Kheb veel nachten lang gewaect

Lied van een wanhopige minnaar, die geen voet aan de grond krijgt bij zijn beminde. Het is nu of nooit, zingt hij: bemin me, anders sterf ik van verdriet. Kennelijk baseerde Starter zich op het Engelse liedje *I have waked the winter's nights*, waarvan de tekst echter nooit is teruggevonden.

Stemme: Y have waked the Winters Nights

Kheb veel nachten lang gewaect,
Als een ander hiel sijn rust,
Naer u soete gonst gehaect,¹
Dien ick hiel voor al mijn lust.
Lief, ick was u Dienaer immer,

Mind my nu, o mind my nu, o mind my nu,
Of mind my nimmer.

Schoon, die met u soet gesicht,
Met u suycker-soete woorden,
In mijn boesem hebt ghesticht
D'eerste brand die my bekoorden,
Weest voortaan geen suyre grimmer,²
Mind my nu, ô mind my nu, o mind my nu,
Of mind my nimmer.

Laet by u zijn overleyd,³
Of ick oock verdien dees smarte,
Daer ick u met dienstbaerheyd
In het beste van mijn herte
Een Altaer van trouheyd timmer.

7 I have lain awake many a night

Song of a despairing lover, who can't get a foot in the door with his beloved. It is now or never, he sings: love me, or I'll die of grief. Starter apparently based his song on the English song *I have waked the winter's nights*; the text of that song, however, has never been found.

Tune: I have waked the winter's nights

I have lain awake many a night
As another had his rest,
Longing for your sweet favor,
Which is all that I desire.
Love, I have always been your servant,

Love me now, o love me now, o love me now,
Or love me never.

Darling, with your sweet face,
With your sugar-sweet words,
You have set in my breast
The first fire that ever charmed me.
From now on, don't be a sourpuss,
Love me now, o love me now, o love me now
Or love me never.

May you consider
Whether I deserve this pain,
Since I with all servanthood
And with the best of my heart
Build you an altar of faithfulness.

Mind my nu, o mind my nu, o mind my nu,
Of mind my nimmer.

Ick swoer u d'eed van mijn trouw,
Dien ick troulijck heb betracht,
't Welck ghy hoorde wel, Juffrou,
Maer te weynigh hebt geacht.
Liefd is als een koorts, jae slimmer,
Mind my nu, [enz].

Sterf ick door dees Koorts der min,
Daer uwe hulp my mach genesen,
Waer't geen schand, dat ghy, Goddin,
D'oorsaeck van mijn dood soud wesen?
Weest gheen moorderesse immer,
Mind my nu, o mind my nu, o mind my nu,
Of mind my nimmer.

1. heftig naar je liefde verlangd 2. zuurpruim 3. bedenck

Tekst en melodie uit J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam 1627, 4e dr.).
Zetting Camerata Trajectina.

8 O eenigh voedsel van myn jeughd

Lief, wat doe ik toch verkeerd, dat je me maar blijft
afwijzen? Terwijl ik me het vuur uit de sloffen voor
je loop.

Stemme: Kits Allemande

Love me now, o love me now, o love me now
Or love me never.

I swore an oath of my faithfulness
Which I have faithfully kept,
And which you heard, Mistress,
But have honored too little.
Life is like a fever, yes, even worse.
Love me now, [etc].

If I should die from this fever of love,
Your aid could heal me.
Would it not be shameful if you, Goddess,
Should be the cause of my death?
Don't remain a murderess for ever,
Love me now, o love me now, o love me now,
Or love me never.

Text and melody from J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam 1627, 4th pr.).
Setting by Camerata Trajectina.

8 O only food of my youth

Love, what am I doing wrong, that you keep rejecting
me, while I do everything for you?

Tune: Kits Allemande

O eenigh voedsel van myn jeughd!
Fonteyn¹ van myn geluck en vreughd!
Vrou van myn vrije wil,² Godinne,
Dien ick meer als myn self beminne,
Lief, op wien ick staegh,³
of ik sit, of ick stae,
Of ick drinck, of ick eet,
of ick slaep, of ick gae,
Of ick reys, ren, ryd, of ick vaer,
Of ick spreek, of ick swygh,
of ick dicht, of ick schryf,
Of ick rust, of ick woel,
of ick loop, of ick blyf,
Denck altyd voor en naer,⁴
Segt waerom ghy myn versmaed,
En niet genieten laet,
uwe gonste, daer ick so na trachte,
beyd by dagen en⁵ by nachten?

Hebt ghy niet langh genoegh 't beleyd
Gesien van myn standvastigheyd?
Voogdesse van al myn gedachten,
Waerom wild ghy my dan verachten?
Ben ick slim?⁶ ben ick scheef?
ben ick lam? ben ick manck?
Of te kort? of te lang?
of te vet, of te ranck?
Ben ick oud? ben ick koud? ben ick styf?
Of te broets?⁷ of te mal?
of te ruym? of te nau?
Ben ick geel? ben ick sceel?
ben ick grys? ben ick grau?

O only food of my youth,
Fount of my happiness and joy!
Mistress of my free will, Goddess,
Whom I love more than myself,
Love, who I always –
whether I sit or stand,
Or drink, or eat,
or sleep, or go,
Or travel, run, ride, or sail,
Or speak, or not,
or rhyme, or write,
Or rest, or toss,
or walk, or stay,
– Think about, before and after,
Tell me why you disdain me,
And do not allow me to enjoy
Your affection, for which I try so hard,
Both by day and by night?

Have you not seen long enough
The conduct of my constancy?
Guardian of all my thought,
Why then do you so disdain me?
Am I mean? am I crooked?
am I lame? am I crippled?
Or too short? or too tall?
or too fat? or too skinny?
Am I old? am I cold? am I stiff?
Or too lusty? or too silly?
or too open-, or too narrow-minded?
Am I yellow? do I squint?
am I gray? am I drab?

Wat schort my doch aen 't lyf?
Ben ick oock mismaeck't van le'en?
Te plomp of boersch van ze'en?
Wat belet doch (o Godin) u sinnen,
Dat ghy my niet weer wilt minnen?

1. bron 2. verkiezing 3. aan wie ik steeds (...denk, volgt vijf regels later) 4.
voor en na: altijd 5. zowel .. als 6. scheel 7. wellustig

Text and melody uit J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam 1621). Zetting Camerata Trajectina.

UIT THYSIUS' LUITBOEK (ca. 1595-1638)

9 Allemande Angloise [= J. Dowland, John Smith's Almain]

Het Thysius Luitboek bevat veel Engelse muziek, waaronder zo'n dozijn luitstukken van John Dowland. Ze zijn niet altijd direct als zodanig herkenbaar, zoals de Allemande Angloise (Engelse allemande), achter welke algemene titel Dowlands *Sir John Smith his Almain* schuilgaat. Zo althans wordt de compositie genoemd in de door John Dowlands zoon Robert uitgegeven *Varietie of Lute Lessons* (1610). Het lijkt in het Thysius Luitboek om een vroege versie van dit stuk te gaan. De naam die in de titel genoemd wordt heeft mogelijk betrekking op Sir John Smith uit Hough in Cheshire, maar het kan ook om John Smith uit Essex gaan, die in 1605 werd geridderd en dus vanaf dat moment als Sir werd aangeduid.

What's wrong with my body anyway?
Are my limbs perhaps mismatched?
Too blunt or too boorish in manners?
What prevents your spirit, o Goddess,
That you do not want to love me?

Text and melody from J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam 1621). Setting by Camerata Trajectina.

FROM THYSIUS' LUTE BOOK (c1595 - 1638)

9 Allemande Angloise (English Almain) [= J. Dowland, John Smith's Almain]

The Thysius Lute Book contains much English music, including about a dozen lute pieces by John Dowland. They are not always immediately recognizable as such, as with the Allemande Angloise (English allemande); hiding behind this generic title is Dowland's *Sir John Smith his Almain*. At least that's how the piece is named in the *Varietie of Lute Lessons* (1610) published by John Dowland's son Robert. It appears that the Thysius Lute Book piece is an early version of this work. The name contained in the title probably refers to Sir John Smith from Hough in Cheshire, but it could also refer to John Smith of Essex, who was knighted in 1605 and thus from that moment on have been rightly referred to as Sir.

CHRISTELYCKE KLACHTE.

Christelijcke Klachte [10]{11}

Een zondaar beweent zijn zonden en daarin ook het lijden van Christus om zijnerwil, zoals Christus zelf ooit Jeruzalem beweende, waar hij even tevoren triomfantelijk was binnengehaald (Luc. 19:41-44). Embleemgravure uit Camphuysens Stichtelycke Rymen (ed. Colom 1647), KB, 7 D 30.

Christian Lament [10]{11}

A sinner weeps over his sins and thus also over Christ's suffering for his sake, like Christ himself wept over Jerusalem, shortly after having entered the city in triumph (Luke 19:41-44). Emblem engraving from Camphuysens's Stichtelycke Rymen (ed. Colom 1647). The Hague, Royal Library, 7 D 30.

DOWLAND EN CAMPHUYSENS STICHTELIJKE RYMEN (1624)

10 Christelijcke Klachte

Camphuysens geestelijke navolging van John Dowland's beroemde *Flow my teares (The Second Booke of Songes or Ayres, Londen 1600)*. Waar Dowland de oorzaak van zijn peilloze smart ongenoemd laat, vult Camphuysen die gretig in: het is de menselijke zonde, die hem in tranen doet uitbarsten.

Christelijcke Klachte (tekst D.R. Camphuysen)
Zang: Doulants Lacrymae [John Dowland]

Traen, ooghen, traen, en word fonteynen
Door u veel weynen;
Benaude borst, zen' door de lucht
Een droef gezucht.
Weyn mede, weyn, al ghy oprechte,
Weyn, Godes knechten;
Laet zuchten tot den Hemel gaen; /
[11] Laet klaght verselschapt met getraen
Vang klachten aen. /
[11] ten Hemel gaen.
Laet als twee beecken,/
Uw ooghen leecken,
Om den mensch (helaes!)
Die (in 't hert/ Staëgh benert./ En verwert
Door qua waen van vreuchd en smert)
Zoeckend' heyl, van heyl ververt,¹
Teffens wijs en dwaes.
Geheel Nature/ Wil mede truren;

DOWLAND AND CAMPHUYSEN'S EDIFYING RHYMES (1624)

10 Christian Lament

Camphuysen's sacred parody of John Dowland's famous *Flow my teares (The Second Booke of Songes or Ayres, London 1600)*. Where Dowland leaves the source of his depthless pain unnamed, Camphuysen eagerly fills it in: it is human sin that makes him burst into tears.

Christian Lament (text D.R. Camphuysen)
Melody: Doulants Lachrymae [John Dowland]

Weep, eyes, weep, and become fountains
From an overflow of wailing;
Anxious breast, send through the air
A sad sigh.
Wail along, wail, all you upright;
Wail, God's servants;
Let sighs rise toward Heaven; /
[11] Let lament accompanied by tears
Let laments begin. /
[11] rise to Heaven.
Let your eyes flow
like two streams,
Mourning mankind (alas!)
Which (at heart, always distressed and confused
By evil delusions of pleasure and pain
Seeking salvation, misses the mark,
Both wise and foolish.
All of Nature weeps in sympathy;

Truer wat truren kont;
Al 't verdriet/ 't Welckmen ziet/
Dat geschiedt,
En de wer'lt van overvliet,
Is zoo trurens waerdigh niet
Als des Menschen Zondt.

Wel liet ghy staegh tranen vlieten,
Heraclite;²
't Is gewis droeff'nis, te zien
De jamm'ren die op Aerdt geschien.
Met meer reden weenen d'oogen
Die zien mogen
Wat voor Schat en Padt Godt geeft
Daer 't domme hert geen lust in heeft.

1. zich verwijdert. 2. Heraclitus: Ionisch natuurfilosoof uit de 6e eeuw v. Chr. ('panta rhei'), die voortdurend zou hebben geweend om de dwaasheden der mensen.

Tekst en melodie uit D.R. Camphuysen, *Stichtelycke Rymen* ([Hoorn] 1624). Zetting naar J. Dowland (1600).

Mourning what can be mourned
All the sorrow, to be seen,
that happens,
That overflows the world,
All of that is less worthy of mourning
Than Human Sin is.

You were right to let your tears always flow
Heraclitus,¹
It is indeed sorrow to see
The miseries that occur on Earth.
With more reason the eyes weep
To be able to see
What treasures and traces God gives
That the foolish heart has no desire for.

1. Heraclitus: Greek natural philosopher from the sixth century BC who was said to have wept constantly at human foolishness.

Text and melody from D.R. Camphuysen, *Stichtelycke Rymen* ([Hoorn] 1624). Setting after J. Dowland (1600).

¹¹ Christelijke Klachte a4 (anonieme zetting a4, 1647)

Na Camphuysens dood werden zijn *Stichtelycke Rymen* nog een eeuw lang herdrukt. Een bijzondere uitgave is die uit 1647 door Jacob Aertsz. Colom, doopsgezind boekverkoper te Amsterdam en groot bewonderaar van Camphuysen, die hij nog persoonlijk zegt te hebben gekend. Zijn bewondering ging zover dat hij de doodgraver van Dokkum, waar Camphuysen begraven lag, omkocht om 's dichters schedel te bemachtigen. Die heeft hij tot zijn dood bewaard.

Colom lijkt in 1647 kosten noch moeite te hebben gespaard om een prachtuitgave van de *Stichtelycke Rymen* op de markt te brengen. Hij liet gravures maken bij de liederen en voorzag ze zelf van korte rijmpjes, zodat het liedboek feitelijk een fraaie emblembundel werd. Ook liet hij vierstemmige muziek componeren bij een van Camphuysens liederen: *Traen, ooghen, traen* op de melodie van Dowlands *Lachrimae* [10]. Dit is een curieuze compositie geworden, waarin de opeenvolgende muzikale gedachten van de Engelse liedmelodie telkens door de stemmen heen worden geïmiteerd. Zo wordt Dowlands melancholieke ayre een doorwrocht Nederlands motet.

De naam van de componist onthult Colom niet. Cornelis de Leeuw is wel geopperd, maar de bas van de vierstemmige zetting in de *Stichtelycke rymen* van 1647 blijkt niet overeen te komen met de basso continuo van De Leeuw's eveneens vierstemmige

¹¹ Christian Lament a4 (anonymous setting a4, 1647)

After Camphuysen's death, his *Stichtelycke Rymen* remained in print for another century. One remarkable edition is that of 1647 by Jacob Aertsz. Colom, a Mennonite bookseller in Amsterdam and a great admirer of Camphuysen, whom he said he had known personally. His admiration went so far that he bribed the gravedigger of Dokkum, where Camphuysen lay buried, to get the poet's skull. This he kept until his death.

Colom appears to have spared neither money nor effort in 1647 to publish a luxury edition of the *Stichtelycke Rymen*. He had engravings made to go with the songs, and furnished those himself with short rhymes, so that the songbook in fact became a beautiful emblem book. He also had four-part music composed to go with one of Camphuysen's songs: *Traen, ooghen, traen*, set to the melody of Dowlands *Lachrimae* [track 10]. This became a curious composition, in which the successive musical thoughts of the English melody are constantly imitated throughout the voices, making Dowland's melancholy ayre into a thoroughly worked-out Netherlandish motet.

Colom did not reveal the name of the composer. Cornelis de Leeuw has been proposed, but the bass line of the four-part setting in the *Stichtelycke rymen* of 1647 does not match the basso continuo of De Leeuw's setting, also in four parts, of *Traen ooghen traen*

zetting van *Traen ooghen traen* in diens uitgave van Camphuysens *Stichtelycke rymen* 'op Musijck gebracht met 3, 4, 5, 6, 7, en 8 stemmen, met Bas-Continuo, door Cornelis J. Leeuw, Edammer' (1646), waarvan alleen de basso continuo-partij is overgeleverd. Dat maakt De Leeuws auteurschap van de zetting uit 1647 minder waarschijnlijk – of hij zou binnen het jaar een soortgelijke zetting van dezelfde tekst moeten hebben uitgebracht.

Pavaen Lachrimae a4. Duodecimi Toni.
zelfde tekst als track [10]

Anonieme vierstemmige zetting uit D.R. Camphuysens *Stichtelycke Rymen* (Amsterdam: Jacob Colom 1647).

12 Van't Laetste oordeel

Een waarschuwing voor allen die in zonde leven. Denk niet: de Dag des Oordeels, dat duurt nog zo lang, daar hoef ik me geen zorgen over te maken. Integendeel, die dag kan binnen de kortste keren daar zijn, want je kunt elk moment sterven en in de dood is er geen tijd meer; dan komt het Laatste Oordeel razendsnel. Als zondaar kun je dus in een mum van tijd buiten de Hemel worden gesloten.

Van't Laetste oordeel (D.R. Camphuysen)
Zang: Gaillarde Essex [John Dowland]

in his own edition of Camphuysen's *Stichtelycke rymen* 'op Musijck gebracht met 3, 4, 5, 6, 7, en 8 stemmen, met Bas-Continuo, door Cornelis J. Leeuw, Edammer' ('Edifying Rhymes set to music in 3, 4, 5, 6, 7, and 8 voices, with basso continuo, by Cornelis J. Leeuw of Edam') (1646), of which only the basso continuo part has survived. That makes De Leeuw's authorship of the 1647 setting less likely, unless he produced a similar setting of the same text within the same year.

Pavaen Lachrimae a4. Mode Twelve.
same text as track [10]

Anonymous four-part setting from D.R. Camphuysens *Stichtelycke Rymen* (Amsterdam: Jacob Colom 1647).

12 About the Last Judgment

A warning for all who live in sin. Don't think, 'Oh, Judgment Day, that's too far away to worry about.' In fact, that day is coming sooner than you think, because you could die at any moment and once death comes there's no time left and Judgment Day is upon you. As a sinner you could be excluded from Heaven in the blink of an eye.

About the Last Judgment (D.R. Camphuysen)
Melody: Gaillarde Essex [John Dowland]

VAN 't LAETSTE OORDEEL.

Van 't Laetste Oordeel [12]. Embleemgravure uit Camphuyens's Stichtelycke Rymen (Colom 1647). KB, 7 D 30.

About the Last Judgment [12]. Emblem engraving from Camphuyens's Stichtelycke Rymen (ed. Colom 1647). The Hague, Royal Library, 7 D 30.

Wanneer de groote Dagh, die eens moet zijn,
Aller dingen eyndt zal geven,
In wat een angst en innerlijcke pijn
Zal het zondigh hert dan beven!
Als d'oogen zelfs¹ aenschouwen
't Geen hier 't hert niet g'looven wou';
Ach! wat bitterder benouwen
Laet laten rou!
Laes! die daer gaet vertrouwen
't Geen hy bill'ck mistrouwen zou',
Als Godts oordeel wordt gehouden
Voelt 's wer'lts onrou.
Hy wil, maer waer kan hy vluchten?
Hy zucht, doch vergeefsche zuchten;
't Hert, vol vruchteloos vruchten,
Spreect zijn vonnis uyt.
Beter waer hy nooyt geboren,
Dan de stem te moeten hooren
Die hem uyt der uyterkoren
Blijde wooning sluyt.

De Dagh toeft wel, en alles blijft zoo 't was
Dies ghy meynt g'hebt niet te schroomen;
Maer 'tgeen ten onpas komt, koomt noch te ras;
Traegh'lijck komen, is oock komen.
Godt laet den Dagh vertragen,
Niet om dat gh' oock traegh zijn zult;
Maer zijns goedtheydts wel-behagen
Wordt zoo vervult.
Den zondaer wil hy dragen
In lanckmoedelijck geduldt,
Off misschien de straff' en plage

When the great Day that must someday come
Puts an end to all things,
In what fear and inner pain
The sinful heart will then tremble!
Then the eyes themselves shall see
That which here the heart does not want to believe;
Ah! what dire distress
Will lead to mourning!
Alas! he who trusts
That which he so rightly should mistrust,
When God's Judgment is held
Shall feel the world's falsity.
He'll want to escape, but where?
He sighs, but sighs in vain;
The heart, full of fruitless fruits,
Proclaims its sentence.
Better that he had never been born
Than to hear the voice
That shuts him out of
The blessed dwelling of the chosen.

The Day delays, and all remains as it was
And so you think you need not fear;
But that which comes by accident comes all too fast;
Slow arrival is arrival nonetheless.
God allows the Day's delay,
Not so that you also should tarry;
But the goodwill of His mercy
Is thus fulfilled.
He indulges the sinner
In merciful patience,
Or perhaps the punishment and pain

Sturff met de schuld.
En off schoon veel duyzendt jaren
Tot des Heeren dagh noch waren,
Zal u doch de Doodt niet sparen,
Die elck uer zijn magh.
In de Doodt ('t zy hoe geleden)
Is geen Tijd, dat wijst de Reden;
Over Duyzendt jaer, is, Heden:
Sterff-dagh, Oordeel-dagh.

1. zelf

Tekst en melodie uit D.R. Camphuysen, *Stichtelycke Rymen* ([Hoorn] 1624).
Zetting Camerata Trajectina naar J. Dowland (1597).

Die along with the fault
And even if there were many thousands of years
Until the Day of the Lord comes,
That will not spare you from death,
Which can come at any hour.
In death (no matter how)
There is no time left, as Reason teaches,
A thousand years from now is today:
Death Day is Judgment Day.

Text and melody from D.R. Camphuysen, *Stichtelycke Rymen* ([Hoorn] 1624).
Setting by Camerata Trajectina after J. Dowland (1600).

13 Christelick Gevecht

Een bewerking van een bijbelpassage over de 'geestelijke wapenrusting' uit Paulus' brief aan de Efeziërs (Ef. 6: 11-7): 'Doet de wapenrusting Gods aan, om te kunnen standhouden tegen de verleidingen des duivels; want wij hebben niet te worstelen tegen bloed en vlees, maar tegen de overheden, tegen de machten, tegen de wereldbeheersers dezer duisternis, tegen de boze geesten in de hemelse gewesten.' Camphuysen benadrukt dat het om een geestelijke strijd moet gaan, waarbij geen mensenbloed mag vloeien.

Christelick Gevecht I. (D.R. Camphuysen)
Zang: Frogs Gailiarde [John Dowland]

Van te strijden wil ick zingen,
zingen een aendachtigh¹ Liedt:
Hoe de mensch, die wel wil strijden,
heeft te strijden, en hoe niet.
Al de Werelt is vol strijdens.
Strijden is menigerhandt;
Strijden dijd² somtijds tot eere;
strijden dient somtijds tot schand.
Menigh strijdt een dwaess'lijck strijden,
om 't gering, op 't ongewis;
Menigh strijdt een wijs'slijck strijden,
om 't geen strijdens waerdigh is.
Somtijds strijdt de mensch een strijden
dat met Godes wille strijdt:
Somtijds strijdt de mensch een strijden
daer den Hemel in verblijdt.

13 Christian Struggle

A setting of the biblical passage about the 'weapons of the spirit' from Paul's letter to the Ephesians (Eph 6:11-17): 'Put on the full armor of God, so that you can stand against the Devil's schemes. For our struggle is not against flesh and blood, but against the rulers, against the authorities, against the powers of this dark world, and against the spiritual forces of evil in the heavenly realms.' Camphuysen emphasizes that this is about a spiritual struggle, in which no human blood may flow.

Christian Struggle I. (D.R. Camphuysen)
Tune: Frogs Gailiarde [John Dowland]

I will sing of struggle,
singing a devout song:
How mankind, who wants to fight,
should and should not fight.
All the world is full of struggle;
struggle is manifold;
Sometimes struggle grasps for glory,
struggle sometimes leads to shame.
Many a fight is foolish,
about nothing, about ignorance;
Some struggles are wise
and these are worthy.
Sometimes strugglers struggle
against God's will:
Sometimes strugglers fight a fight
that brings joy to Heaven.

CHRISTELYCK GEVECHT.

Christelyck Gevecht [13]

De duivel als 'geestelijke leeuw' noopt de mens zich met geestelijke wapens te verdedigen. Embleemgravure uit Camphuysens Stichtelycke Rymen (ed. Colom 1647).

Christian Struggle [13]

'Spiritual violence' as a lion, forcing mankind to defend himself with spiritual weapons. Emblem engraving from Camphuysen's Stichtelycke Rymen (ed. Colom 1647). The Hague, Royal Library, 7 D 30.

Christelijck Gevecht II.

Zang: Als op 't voorgaende.

Oock aldus: [ongeïdentificeerde melodie]

't Wapen dat ghy aen moet hebben,
daer ghy mede moet te veldt,
Daer ghy strijdt me'e moet beginnen
tegen 't Geestelijck geweld,
Tegen al 't bedrogh en listen
van een zoo gezwindt Vyandt,
Is het Geestelijcke Wapen
't welck uw Godt u schickt ter handt.
Dit moet ghy geheel aentrecken.
Niet een stuck en mach'er van.
(Waermen hem maer bloot kan vinden,
treftmen strax zijn vyandt a'n)
Dit moet ghy geheel aentrecken,
om, wanneer't aen 't strijden geldt,
Vast te staen; en onbeweeghlijck³,
u te dragen als een heldt.

Christelijck Gevecht III.

Zang: Mein hert is betrubt biss in dem thodt,

Fa la la la la la la la la la.

[=Engelsche falala, aldus J. Starter]

De kroon is niet zoo waerdt en zoet
Waer aen men licht geraken kan,
Dan die, gehaelt door zweet en bloedt,
Niet staet gereedt voor alle man.

[Christian Struggle] II.

Tune: As in the previous song.

Or like this: [unidentified melody]

The weapon that you must bear,
and carry with you to the field,
With which you must begin your struggle
against spiritual violence,
Against all the deceit and wiles
of a swift foe,
Is the Spiritual Weapon
which your God makes available.
This you must don in full.
Not one part can be left off.
Anywhere found uncovered,
the foe will soon find.
This you must don in full,
so that whenever the battle begins,
You can stand fast and fearless,
and conduct yourself as a hero.

[Christian Struggle] III.

Tune: My heart is troubled unto death,

Fa la la la la la la la la la

[=English falala, according to J. Starter]

The crown is not so worthy and sweet
If one can easily attain it,
As that, which earned by sweat and blood,
Does not await everyone.

Dat d'Aerdsche mensch het hoogste Goedt
Goetdunckentlijck⁴ verhopē der⁵,
Is om dat hy niet wel bevroedt
De waerdicheydt van 's Hemels erf.

Die in zijn herte na waerdy
d'Onsterffelijckheydt heeft geschat,
Geloofd' eer datzer niet en zy
Dan datmenz' heeft door lichter Padt⁶.

*1. vroom. 2. strekt. 3. onverschrokken. 4. verblind door eigenwaan 5. durft
6. zou eerder geloven dat de onsterfelijkheid niet bestond dan dat ze
gemakkelijk te verwerven zou zijn.*

Tekst en melodie uit D.R. Camphuysen, *Stichtelycke
Rymen* ([Hoorn] 1624). Zetting Camerata Trajectina.

That earthly man the highest prize
Presumptuously hopes to earn
Is because he does not comprehend
The worth of Heaven's inheritance.

The one who has in his heart
Estimated the true worth of immortality
Would sooner believe it does not exist
Than that one could reach it by an easy path.

Text and melody from D.R. Camphuysen, *Stichtelycke
Rymen* ([Hoorn] 1624). Setting by Camerata
Trajectina).

14 Van volmaeckte Regering (D.R. Camphuysen)

Streven naar de ideale regeringsvorm van het land is het najagen van een utopie, vindt Camphuysen. Een monarchie onttaardt al snel in een tirannie; bij een oligarchie heb je een heleboel tirannen, tenminste als de machthebbers het eens zijn; zo niet, dan dreigen er eindeloze conflicten; bij een democratie jaagt ieder zijn eigen belang na. Alleen in Gods kerk staat Jezus garant voor een harmonische heerschappij.

Van volmaeckte Regering (D.R. Camphuysen)
Zang: C. Pypers Pavane [John Dowland]

Daer wordt gereden-zift,¹
hoedanig heerschappy
Volmaeck te achten zy.
Vergeefs, want hier op aerdt
wordt niet² volmaeckts gevonden.
De onvolmaecktheydt zelfs
heeft niet volmaeckts in haer;
En, schoonder yet in waer
Of in gewezen kon,
ten bleef niet ongeschonden.
Heeft een alleen den toom;
licht maect hy 't heel tyransch;
Zoo uyt de grootst' van 't landt
veel hoofden aen het roer zijn:³
Zijnz' eens, haast krijghtmen dan
voor een⁴, veel dwingelandts;
Zijnz' oneens; licht zal 't landt
gestadigh in rumoer zijn.

14 About perfect government (D.R. Camphuysen)

To strive for the ideal form of government of a country is to chase utopia, thinks Camphuysen. A monarchy swiftly deteriorates into tyranny; in an oligarchy you have a bunch of tyrants, at least if those in power agree; if they don't, then there's the threat of endless conflicts; in a democracy, everyone pursues his own interests. Only in God's church can Jesus guarantee a harmonious lordship.

About perfect government (D.R. Camphuysen)
Tune: C. Piper's Pavan [John Dowland]

There's back-and-forth
about which kind of government
Should be considered perfect.
For naught, because here on earth
nothing perfect can be found.
Imperfection itself
has nothing perfect in it;
And, even if there were some perfection
in imperfection, or could be,
it would not remain unsullied.
If only one person holds the reins,
he easily becomes a tyrant;
If from among the greatest in the land,
many hands are at the wheel:
If they agree, soon one has
many tyrants instead of just one;
If they don't agree, soon the land
will be in a constant state of conflict.

Staen 's landes zaken by de menight';
Hoe grooter hoop,
Hoe quader koop.⁵
Elck loopt zijn loop.
Elck tracht en jacht na 't zijn:
hoe meer, hoe min vereenight.

1. geredetwist 2. niets 3. als er van de machtigsten van het land veel aan het bestuur deelnemen 4. in plaats van één 5. hoe meer mensen meeregeren, des te slechter is de situatie.

Tekst en melodie uit D.R. Camphuysen, *Stichtelycke Rymen* ([Hoorn] 1624). Vierstemmige zetting door Louis Grijp, naar Dowlands versie voor luit.

If the land's affairs are in the hands of the many,
The bigger the pile,
The worse the result.
Each goes his own way.
Each looks only to his own;
the more there are, the less they are united.

Text and melody from D.R. Camphuysen, *Stichtelycke Rymen* ([Hoorn] 1624). Four-part setting by Louis Grijp, after Dowland's version for lute (1600).

DOWLAND ELDERS IN HOLLAND

¹⁵ **Pavaen Lacrymae (Jacob van Eyck, 1649)**

In *Der Fluyten Lusthof* publiceerde de Utrechtse stadsbeiaardier Jacob van Eyck blokfluitvarianties over populaire melodieën waarmee hij de flanerende jeugd op het Janskerkhof vermaakte, vier avonden per week van mei tot juli. Hij speelde dan vanaf de toren van de Janskerk, waarvan hij de beiaard overigens van onvoldoende kwaliteit achtte. Behalve op melodieën van Dowland, zoals de pavane *Lachrymae*, varieerde Van Eyck ook op heel wat Engelse melodieën die door Jan Jansz. Starter populair waren geworden, zoals *Doen Daphne d'overschoone Maegt; Is dit niet wel een vreemde gril?* [1] (door Van Eyck *Bravade* genoemd); *Silvester inde morghen-stond* [5]; *Kits Almande* [8], etc.

Muziek uit Jacob van Eyck, *Der Fluyten Lust-hof I* (Amsterdam 1649)

DOWLAND ELSEWHERE IN HOLLAND

¹⁵ **Pavaen Lacrymae (Jacob van Eyck, 1649)**

In *Der Fluyten Lusthof* (The Recorder's Pleasure-Garden) (1649) the Utrecht city carillonneur Jacob van Eyck published variations for recorder on popular tunes with which he serenaded the promenading youth in the garden of the Janskerk (St John's Church), four nights a week from May to July. He played from the tower of the Janskerk, whose carillon he considered to be of insufficient quality. Besides melodies by Dowland, such as the pavane *Lachrymae*, Van Eyck improvised his variations on many English melodies that had been made popular by Jan Jansz. Starter, such as *Doen Daphne d'overschoone Maegt* ('When Daphne the most beautiful maid'); *Is dit niet wel een vreemde gril?* [1], called *Bravade* by Van Eyck; *Silvester inde morghen-stond* [5]; *Kits Almande* [8], etc.

Music from Jacob van Eyck, *Der Fluyten Lust-hof I* (Amsterdam 1649)

16 Reysig geselschap! (tekst J. Lodenstein, 1676)

Een bijzondere melodie is die van de tweede van de zeven *Lachrimae, or Seaven Teares* (1605): Dowlands polyfone bewerkingen van zijn eigen *Lachrimae*-melodie voor een consort van vijf gamba's. De Utrechtse dominee Jodocus van Lodenstein schreef er decennia later, als enige Nederlander, een liedtekst op, *het Treur-gesang over d'elende der Pied-montoysen*. Dat zijn Waldenzen, een calvinistische bevolkingsgroep uit Piemonte, die wreed werd vervolgd door de katholieke overheid en de onherbergzame Italiaanse Alpen in vluchtte. Dit humanitaire drama leidde in de calvinistische Republiek tot grote verontwaardiging, die zich vertaalde in een inzamelactie. Vanaf de kansel haalde Lodenstein samen met een collega maar liefst 7000 gulden op voor het goede doel. In zijn succesvolle liedboek *Uyt-spanningen* (1676) wijdde hij drie liederen aan dit thema, waarvan een dus op de zeldzame melodie van de tweede *Lachrimae*. Van de 28 strofen is hier slechts de eerste opgenomen.

Treur-Gesang over d'elende der Pied-montoysen¹
Op den trant van, Doulants tweede Lachrime.

Reysig² geselschap! dat den grijsen top
Van d'Alpes pleegt te schuwen;³
Climter nu eens op,
En siet in die Valleyen stoff van gruwen:
Siet daar, hoe 's Hemels Magt,
Die Syons schut⁴ voor desen
Pleeg te wesen,
Nu haar glansch bewolckt heeft:⁵

16 Travelling company! (text J. Lodenstein, 1676)

An unusual melody is that of the second of the seven *Lachrimae, or Seaven Teares* (1605): Dowland's cycle of polyphonic settings of his *Lachrimae* melody for a consort of five violas da gamba. The Utrecht minister Jodocus van Lodenstein, decades later, wrote a song text on it (the only Dutchman to do so), titled *Treur-gesang over d'elende der Pied-montoysen* ('Lament on the miseries of the Piedmontoise'). These were the Waldesians, a Calvinist group from the Piedmont who were fiercely persecuted by the Catholic authorities and fled into the inhospitable Italian Alps. This humanitarian drama led to great indignation in the Calvinist Republic and resulted in a fundraising campaign. From the pulpit Lodenstein and a colleague raised no less than 7000 guilders for the cause. In his successful songbook *Uyt-spanningen* ('Relaxations') (1676) he devoted three songs to this theme, of which one is set to this rare melody of the *Second Lachrimae*. Of the 28 stanzas, just the first is recorded here.

Lament on the miseries of the Piedmontoise
On the melody of Dowland's Second Lachrimae.

Travelling company! that tried to avoid
The grey peaks of the Alps;
Now climb up them
And see in the valley the stuff of nightmares:
See there how Heaven's power
Which once long ago
Protected Zion
Now has clouded its face,

en een duyst're nagt
De wereld-verliggend' Heerlijckheyd haar stralen
Doet dalen,
En sy, die daar vaack sat Hemel-hoog,
Moet in holen, Berg, en Rots, ellendig dolen.

1. bewoners van Piemont 2. reisvaardig 3. vermijden 4. beschermer van Gods kinderen 5. de luister (van de hemelmacht) heeft verduisterd

Tekst en melodie uit J. van Lodenstein, *Uyt-spanningen*
(Utrecht 1676). Zetting J. Dowland (1605)

and a dark night,
Bereft of the world-brightening rays of Glory
Must fall.
And Glory, who often sat Heaven-high
Must suffer in caves, mountains, and rocks.

Text and melody from J. van Lodenstein, *Uyt-spanningen*
(Utrecht 1676). Setting J. Dowland (1605)

¹⁷ **Ach bitterhey!** (tekst A. Valerius, 1626)

Treurlied uit Adriaen Valerius' *Nederlandtsche Gedenck-clanck* (1626), op Dowlands *Come again*, over de wrede terechtstelling van een Vlaamse calvinistische martelares. Deze Anneke van den Hove was in 1597 levend begraven, in Brussel.

Stem: Engels Com again, metten Bas.
Ende is een tweespraec tusschen Jan ende Pieter.

Jan: Ach bitterhey!

Ach! ach! waer vlieden wy?

Pieter: Wel! waerom dus geschreyt?

J: 't Is vande tyranny,

Die ick, Met schrick,

Hoor aen: Maraen doet spaen¹

't Volc levend' onder d'aerd,

Haer joncheyt hy niet spaert.

J: Een Maegt, die daer

Was in Gods woord geschickt,

Wort van de Spaensche schaeer

In d'aerden muyl verstickt.

Hoor doch 't Gekroch!²

P: Wat och! Heeft noch

't Bedrog, 't Schoffieren en 't geschend,

End' dit gemoord geen end?

J: De Cardinael³

Bewyst hier door voorwaer,

Dat hy ons al te mael

Soud' dooden, kond hy maer.

¹⁷ **Oh bitterness!** (text A. Valerius, 1626)

Lament from Adriaen Valerius' *Nederlandtsche Gedenck-clanck* ('Dutch Commemoration Sound') (1626), on Dowland's *Come again*, about the cruel execution of a Flemish Calvinist martyress, Anneke van den Hove, who was buried alive in 1597 in Brussels.

Tune: The English 'Come again', with the bass part.
In the form of a dialogue between Jan and Pieter.

Jan: Oh bitterness!

Oh, oh, where shall we flee?

Pieter: What, why this crying?

J: It is because of tyranny,

That I hear with fear,

Listen: Maraen [the Spaniard] is

Burying people alive, under the earth,

Not sparing their youth.

J: A maid who was

Well-versed in God's Word

Is suffocated in the mouth of the earth

By the Spanish forces.

Hear the cries!

P: What woe! Does the

Threat, the dishonor, and violation

And this murder have no end?

J: The Cardinal¹

Hereby proves for sure

That he would kill

All of us if he could.

NOODSAECKELIICKE WACHT.

Noodsaekkelijcke Wacht [18]

*Slapende boeren verzuimen de wacht te houden, waardoor in de verte op de akker een gehoornde duivel de kans krijgt het zaad van de zonde te zaaien.
Embleemgravure uit Camphuyens's Stichtelycke Rymen (ed. Colom 1647). KB, 7 D 30.*

Necessary Watchfulness [18]

*Sleeping peasants forget to keep watch, which enables the devil (with horns and goat's legs) to sow seeds of sin.
Emblem engraving from Camphuyens's Stichtelycke Rymen (ed. Colom 1647). The Hague, Royal Library, 7 D 30.*

P: Doch 't sal niet al
U, mensch, naer wensch
Vergaen, wanneer ghy seer belaan
Sult voor Gods oordeel staen.

1. *begraven* 2. *gekreun* 3. *aartshertog Albertus*

Tekst en muziek uit A. Valerius, *Nederlandsche Gedenck-clanck* (Haarlem 1626). Zetting naar J. Dowland (1597).

PETER PHILIPS IN HOLLAND

¹⁸ **Noodzakelijke Wacht**

In dit lied waarschuwt Camphuysen tegen de leer van de perseverantie, dat is de volharding der heiligen, een van de Vijf artikelen tegen de remonstranten die werden vastgelegd op de synode van Dordrecht (1619). Dominees die daar niet in meegingen, zoals Camphuysen, werden door de synode uit de calvinistische kerk gezet. De perseverantie houdt in dat de door God uitverkorenen niet meer uit de genade kunnen vallen. Als Remonstrant vindt Camphuysen dat een gevaarlijke leer. Ook al ben je bevrijd van de zonde, je moet er steeds voor blijven waken dat de zonde niet weer binnen sluipt. Vooral je hart is een kwetsbare plek die je goed in de gaten moet houden.

Camphuysen dichtte deze *Noodzakelijke Wacht* op de melodie van een pavane voor klavecimbel van de Engelse componist Peter Philips (1560/61-1628) uit 1580, 'the first [that] ever Phi[lips] mad[e]' volgens

P: But it will not all go
According to your will, o man,
When comes the day that you will
Stand burdened before God's judgment.

1. *Archbishop Albertus*

Text and music from A. Valerius, *Nederlandsche Gedenck-clanck* (Haarlem 1626). Setting after J. Dowland (1597)

PETER PHILIPS IN HOLLAND

¹⁸ **Necessary Watchfulness**

In this song Camphuysen warns against the doctrine of the Perseverance of the Saints, the last of the Five Articles Against the Remonstrants (also known as Arminians) that were laid down during the Synod of Dordt in 1619 (the first four were Total Depravity, Unconditional Election, Limited Atonement, and Irresistible Grace; as a set they spell T-U-L-I-P; in English, though not in Dutch). The Remonstrants who did not agree, as was the case with Camphuysen, were ordered to leave the Calvinist Church. The idea of the Perseveration of the Saints is that God's people, once chosen, can never fall from Grace. Camphuysen considered that a dangerous teaching. Even if you have been freed from sin, you must keep constantly on guard so that sin does not creep back in again. The heart above all is a vulnerable spot that you have to keep a close eye on. Camphuysen wrote this *Noodzakelijke*

het Fitzwilliam Virginal Book (ca. 1610-1625). Een paar jaar nadien ontvluchtte de katholieke Philips Engeland om zich na een lange reis door Europa uiteindelijk in de Zuidelijke Nederlanden te vestigen. In 1593 bezocht Philips Amsterdam om Jan Pietersz. Sweelinck te zien en te horen. Op de terugweg naar Antwerpen werd Philips gearresteerd op verdenking van een moordplan op koningin Elizabeth en zat hij een tijdlang opgesloten in de Haagse Gevangenpoort. Daar schreef hij de ellende van zich af met een Pavan en Gailliard *Dolorosa*.

Noodzakelijke Wacht (D.R. Camphuysen)
Zang: Pavane Philippi [= Peter Philips' First Pavan]

Wanneer het hert nu klaer¹
van zonden en gebreken,
En qua' door goê gewoont²
al heel verbannen is,
Dan moet noch van den mensch
wel scherp zijn toe-gekeken³
Dat hy 't gemoedt steeds houd'
in die gestaltenis.⁴
Daer 't eens was
komt wel water we'er;
Daer 't eerst kleefd'
hecht wel we'er wat quaedts.
Al is de Deuchd in 't hert al veer,
't Is een bestormelijke plaats⁵.

Wacht ('Necessary Watchfulness') to a melody for a pavan for harpsichord by the English composer Peter Philips (1560/61-1628) from 1580, 'the first [that] ever Phi[lips] mad[e]' according to The Fitzwilliam Virginal Book (c1610-1625). A few years later Philips, who was Catholic, fled England, and after a long sojourn around Europe ended up settling in the Southern Netherlands. In 1593 Philips visited Amsterdam to see and hear Jan Pieterszoon Sweelinck. On the way back to Antwerp, Philips was arrested on suspicion of a plot to murder Queen Elizabeth and for a while was imprisoned in the Gevangenpoort in The Hague. There he wrote away his miseries with a Pavan and Gailliard *Dolorosa*.

Necessary Watchfulness
Melody: Pavane Philippi [= Peter Philips' First Pavan]

Whenever the heart is free
from sins and faults
And evil has been banished
by good habits,
Then man must still watch
carefully
That he keep his bearing
steady in that state.
Where water once has flowed,
it could easily come back,
Where evil has once stuck,
it could easily attach itself again.
Even if virtue is deep in the heart,
It remains an assailable spot.

Doorzoek, doorzoek, doorzoek,
doorzoek al 's herten hollen;
De wacht, de wacht, de wacht,
de wacht is ons bevolen.

*1. vrij 2. kwade door goede gewoonten 3. toegezien 4. toestand 5. een
zwakke plek in de verdedigingsmuur die gemakkelijk bestormd kan worden*

Tekst en melodie uit D.R. Camphuysen, *Stichtelycke Rymen* ([Hoor]n 1624). Vierstemmige zetting door Louis Grijp naar P. Philips' klavecimbelversie in het Fitzwilliam Virginal Book

Search, search, search,
search, the chambers of the heart;
Keep watch, watch, watch,
watch, is our command.

Text and melody from D.R. Camphuysen, *Stichtelycke Rymen* ([Hoor]n 1624).

Four-part setting by Louis Grijp, after Philips's own version for harpsichord in the Fitzwilliam Virginal Book

KONINCKLYCKE FANTASIEN (Amsterdam 1648)

In 1648 publiceerde muziekuitgever Paulus Matthyssz in Amsterdam een boek met gambatrio's van Engelse hofcomponisten als Thomas Lupo, John Coprario en Orlando Gibbons. Ze waren oorspronkelijk geschreven voor de bruiloft van de Engelse kroonprins Charles met de Spaanse prinses Maria Anna. Het feest ging uiteindelijk niet door, nadat de door Charles zelf in Spanje gevoerde onderhandelingen mislukten. Op de terugreis in 1623 had hij het handschrift met de kostelijke trio's bij zich, maar hij gaf ze weg bij een merkwaardig incident op zee. De trio's kwamen daarbij in handen van Nederlandse schippers, die door Charles werden gehinderd bij hun achtervolging van Duinkerke kaperschepen. De Duinkerkers kaapten Nederlandse schepen in opdracht van de Spaanse koning, en eigenlijk had Charles daar niets mee te maken. Om problemen met de Republiek

ROYAL FANTASIES (Amsterdam 1648)

In 1648 the Amsterdam music publisher Paulus Matthyssz brought out a book of viola da gamba trios by English court composers like Thomas Lupo, John Coprario and Orlando Gibbons. They were originally written for the wedding of the English crown prince Charles to the Spanish princess Maria Anna. The wedding actually did not take place, because the negotiations, which Charles himself undertook in Spain, failed. On his return trip in 1623 he had the manuscript with the precious trios with him, but he gave them away in the course of a remarkable incident at sea. The result was that these trios came into the hands of Dutch sea captains, whom Charles hindered in their persecution of the Dunkirk pirates. These pirates captured Dutch ships on orders of the Spanish king, and actually Charles himself had nothing to do with it. So to prevent causing problems

te voorkomen trakteerde hij de Nederlanders op een goede maaltijd en gaf hij ze geschenken, waaronder de muziekboeken. De boeken moeten via de Zeeuwse admiraliteit bij de secretaris van de stadhouder Constantijn Huygens zijn terechtgekomen, en via diens muzikale connecties bij muziekuitgever Paulus Matthyssz zijn beland. Die publiceerde ze onder de titel *Konincklycke Fantasien, om op 3 fioolen de gamba en ander speel-tuigh te gebruycken*. Op deze wonderlijke wijze, met enige slagen om de arm gereconstrueerd door musicoloog Rudolf Rasch, raakte kunstige Engelse muziek, gecomponeerd om vorstelijke oren te strelen, verspreid als huismuziek onder de Hollandse burgerij.

19 Fantasia 1 (Thomas Lupo)

Thomas Lupo (1571-1627) groeide op aan het Engelse hof waar zijn Italiaanse vader als strijker actief was. Ook Thomas speelde mee in het hofconsort, en in 1619 werd hij door kroonprins Charles benoemd tot 'composer for our violins', opdat 'they might be the better furnished with variety and choise for our delight and pleasure in that kind'. Lupo is met 15 composities goed vertegenwoordigd in de bij elkaar 29 *Konincklycke Fantasien* die Matthyssz uitgaf.

20 Fantasia 6 (Thomas Lupo)

with the Republic, he treated the Dutch to a good meal and gave them gifts, including the music books. The books must have ended up via the Zeeland admiralty with Constantijn Huygens, secretary to the Dutch stadhouder (head of state), and then through his musical contacts delivered to the music publisher Paulus Matthyssz. He published them under the title *Konincklycke Fantasien, om op 3 fioolen de gamba en ander speel-tuigh te gebruycken* ('Royal Fantasies, to use on three violas da gamba and other instruments'). In this remarkable way, reconstructed (as far as could be done) by musicologist Rudolf Rasch, this artful English music, composed to tickle princely ears, spread among the Dutch middle class as domestic music.

19 Fantasia 1 (Thomas Lupo)

Thomas Lupo (1571-1627) grew up at the English court where his Italian father was active as a string player. Thomas played with the court consort, and in 1619 was named by crown prince Charles to be 'composer for our violins', so that 'they might be the better furnished with variety and choise for our delight and pleasure in that kind'. Lupo is well represented by 15 compositions among the 29 *Konincklycke Fantasien* that Matthyssz published.

20 Fantasia 6 (Thomas Lupo)

UIT STARTERS BOERTIGHEDEN (1621-1627)

²¹ Doen Phoebus vertoogh

Een schuin liedje uit Starters Boertigheden. Tijdens het vallen van de avond luistert de dichter op straat een vrijend paartje af. De vrijer maakt nogal drieste avances, die het meisje aanvankelijk afwijst – ze is nog niet klaar voor een vrijpartij, herhaalt ze drie coupletten lang. In plaats van ‘vrijen’ gebruikt ze een toentertijd niet ongebruikelijk eufemisme, ‘doden’, dat ook in het oorspronkelijke Engelse refrein ‘O do not kill me yet’ wordt gezongen. Maar in het vierde couplet begint ze het toch lekker te vinden, en vanaf dat moment wil ze maar al te graag worden ‘gedood’. Zo mogelijk nog een keer, maar dat kan de vrijer helaas niet meer opbrengen.

Stemme: O do not, do not kill me yet for I am not, &c.

Doen Phoebus vertoogh¹,
en Cynthiaes oogh²
Aen 't hemelsch ghebouw quam staen,
Nam ick inde sin
(geprangt door de min)
Naer eenigh mooy meyd te gaen.
Strackx hoord' icker een,
die riep, soo het scheen,
Met bittere teghenheyd:³
"O dood my, dood my, dood my niet,
Ick heb my noch niet bereyd."

FROM STARTER'S 'JOCULARITIES' (1621-1627)

²¹ When Phoebus departed

A naughty song from Starter's Jocularities. At dusk the poet listens to a flirting couple on the street. The lad makes rather bold advances, which the lass originally rejects – she is not yet ready for a love affair, she repeats for three stanzas in a row. In place of 'lovmaking' she uses a euphemism not uncommon at the time, 'killing', which is also sung in the original English refrain, 'O do not kill me yet.' But by the fourth couplet she begins to be attracted after all, and from that moment onward she's more than happy to be 'killed.' In fact, if possible, twice in a row, but unfortunately her lover isn't up to it.

Tune: O do not, do not kill me yet for I am not, &c.

When Phoebus¹ departed,
and Cynthia's² eye
Came to stand on the heavenly stage,
I got in the mood
(driven by love)
To find some lovely maid or other.
Soon I heard one,
who called out, it seemed
with fierce resistance:
"O kill me, kill me, kill me not yet,
I am not yet ready."

Ick gaf⁴ my terstond,
so stil as ick kond
Heel na by dit naer geklagt,
Doen merckt' ick een paer,
want 't Maentje scheen klaer,
Dies naderden ick, en ick sagh
Een man [en] een meyd
te samen geleyd,
En 't maeghdeken riep vast:⁵ "Beyd",⁶
Beyd, dood my, dood my, dood my niet,
Ic heb my noch niet bereyd."

De jonghman, so 't scheen,
was sterrigh van leen,⁷
Dies vorderden hy den strijd.
Een knecht die versaeght
is, minden noyt maeght
Die schoon was, riep hy altijd,
Doen wierdse wat flauw,
maer heeft even gauw
Al hygende voort geseyd:
"O dood my, dood my, dood my niet,
Ick heb my noch niet bereyd."

Dat 'tquam op het laetst,
so't scheen, over 'tquaetst,
Het maegdeke wierd gansch stil,
De jongman ging voort,
sy scheen half bekoort
En is 't niet een vreemde gril?
Doen riepse noch eens:
"Och! 't is eveleens⁸

At once I sneaked
as quietly as I could
Very close to this dismal complaint
And then noticed a couple,
for the moon shone clear.
I approached closer to them, and I saw
A man and a maid
lying together
And the maiden kept calling, "Wait!
Wait, kill me, kill me, kill me not yet,
I am not yet ready."

The young man, it appeared,
held a steady course
And thus he advanced the struggle;
A faint-hearted fellow
has never loved a maid
Who was beautiful, so he kept shouting.
Then she faltered a bit,
but just as readily
Said, [although] while panting,
"O kill me, kill me, kill me not yet,
I am not yet ready."

Then things came to a head,
it seems, to the worst,
The maiden grew completely still,
The young man proceeded,
she seemed half charmed,
And now isn't this a strange twist?
She then called out suddenly,
"Oh! it's as if

Of mijn ziel van 't lichaem scheydt.
Nu dood my, dood my, dood my vry,
Nu ben ick tot sterven bereyd."

"Neen", seyde hy, "adieu;
ick sweer dat ick u
Niet dooden sal meer te nacht;
Dus steld u te vreen,
hier me⁹ gae ick heen;"
Dan 't maeghdeke riep: "Sacht, sacht,
Soo veer ghy een man
zijt,¹⁰ komt noch eens an,
Toond nu u manhaftigheyd,
En dood my, dood my, noch een reys,¹¹
Nu ben ick tot sterven bereyd.
En dood my, dood my, noch een reys,
Nu ben ick tot sterven bereyd."

1. Toen [zonnegod] Phoebus Apollo vertrok 2. en het oog van [maangodin] Cynthia 3. verzet 4. begaf 5. almaar 6. wacht! 7. vastbesloten 8. net alsof 9. mee 10. Als je een echte man bent 11. keer

Tekst en melodie uit J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam ca. 1623, 2e dr.).
Zetting Camerata Trajectina.

My soul took leave of my body.
Now kill me, kill me, go ahead and kill me,
Now I am ready to die."

"No! said he, "Goodbye;
I swear that I
Will not kill you again tonight,
So be content,
I'm leaving now."
The maid cried out, "Soft, soft,
If you're a real man,
come back again,
Show me your manliness now,
And kill me, kill me, kill me once again,
Now I am ready to die."

1-2. Phoebus is the sun god and Cynthia is the moon goddess.

Text and melody from J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam ca. 1623, 2nd pr.).
Setting by Camerata Trajectina.

22 Ick weet niet wat myn Vryster schort

Lied van een vrijer die misschien iets te ver gegaan is bij het zoenen. Tenminste, dat vindt het meisje. Hijzelf houdt bij hoog en laag vol dat er niets oneerbaars is gebeurd. Hij meent het heel serieus en wil met haar trouwen. Starter ontleende de melodie aan een ayre van Robert Jones (1600), waarvan hij het eerste couplet vrij letterlijk navolgde:

*Mijn liefje blijft maar herhalen
Dat ik haar slecht heb behandeld.
Geloof haar niet: het is niet waar,
Ik heb haar alleen maar gezoend en toen laten gaan.*

Stemme: My mistress sings no other song

Ick weet niet wat myn Vryster schort,
Sy klaeght dat ick haer eer verkort,¹
Maer 'k heb haer daer in noyt misdaen,
Want ick haer maer soende,
Niet schad'licks doende,
Want ick haer maer soende,
En liet haer gaen.

En of de soete bolle Meyd
Quansuys haer lieve schae beschreyd,²
Al seyde sy, "t is met my geschied:³
Ick ben bedurven,
't is al verkurven,⁴
Ick ben bedurven,"
Gelooft haer niet.

22 I don't know what's bothering my mistress

Song of a lover who has perhaps gone a little too far while kissing. At least, that's what the girl thinks. He himself swears up and down that nothing dishonorable has happened. He means it seriously and wants to marry her. Starter borrowed the melody from an ayre by Robert Jones (1600), following the first stanza almost literally:

*My mistress sings no other song
But still complains I did her wrong.
Believe her not; it was not so,
I did but kiss her and let her go.*

Tune: My mistress sings no other song

I don't know what's bothering my mistress,
She complains that I sold her honor short,
But I have done nothing wrong to her,
Because I only kissed her,
Doing no damage,
Because I only kissed her,
And let her go.

And if that sweet soft maid
Pretends to mourn her lovely wound,
And says "It's all over with me:
I am ruined,
It's all messed up,
I am ruined,"
Don't believe her.

Maer, Lief, waerom is 't dat ghy treurd?
Heb ick in 't kussen yet verbeurd?⁵
Ick sal 't verbet'ren, kom, kom by my:
'k Sal jou geen seer doen
Als ick jou weer soen,
'k Sal jou geen seer doen,
Gelooft het vry.

En wilje worden voort⁶ myn vrouw?
Siet hier ick sweer u by myn trouw,
En by myn Jan-Oom,⁷ dat 's veel geseyd:
Ghy sult verwachten
Veel soete nachten:
Ghy sult verwachten
Veel vrolicheyd.

Ghy sult al eten dat u lust,
Daeghs ende 's nachts worden gekust,
Met gecken, jocken en boertery,
Sult ghy vaeck voelen
Het lieflyck woelen,
Sult ghy vaeck voelen
Yet fraeyts by my.

1. te kort doe 2. zogenaamd haar aangename schade beweent 3. gedaan
4. verpest 5. iets misdaan 6. terstond 7. mogelijk is hier de bank van lening
bedoeld, die wel als Jan-Oom werd aangeduid; dat zou de eed niet erg
betrouwbaar maken

Text uit J. Starter, *Friesche Lusthof* (Amsterdam
1621); melodie en zetting naar Robert Jones, *The First
Booke of Songes and Ayres* (Londen 1600).

But, love, why are you weeping?
Have I done anything wrong while kissing?
I'll make it better; come, come close to me:
I will do you no harm
If I kiss you again,
I will do you no harm,
Believe you me.

And will you now be my wife?
Look here, I pledge you my troth,
And swear by my Uncle John¹, and that says a lot:
You can look forward
To many sweet nights:
You can look forward
To frolicsome joy.

You shall eat all that you wish,
Be kissed day and night,
With silliness, jokes, and jests,
You will often feel
The waves of love,
You will often feel
Some pretty pricks with me.

1. "Uncle John" is possibly used here to indicate a pawn shop; i.e., the vow of
the lover is not very reliable.

Text from J. Starter, *Friesche Lusthof* (Amsterdam
1621); melody and setting after Robert Jones, *The
First Booke of Songes and Ayres* (London 1600).

23 **Is Bommelalire soo groote geneughd**

Het laatste lied van Starters *Boertigheden* geeft een samenvatting van het voorafgaande: oud en jong, koningen, edelvrouwen, kapiteins, soldaten, keukenmeiden, speellieden, doven, blinden, manken, kreupelen: iedereen doet het maar wat graag: bommelalire – en wie dit een smerig lied vindt moet eens naar zichzelf kijken.

Stemme: Was Bommelalire so pritty a play, &c.

Is Bommelalire soo groote geneughd,
Dat het beyd ouden en jonghe verheugd,
So laet ons eens quélen, en lieffelyck spélen
Van Bommelalire bom, bom, bommelalire
Bom ti bom, bom ti bom, bommelalire bom.

Geen Koning so grootsch in Hoflycke weeld,
So prachtig, so machtigh, so ryck, of hy speeld
Wel dickwils uyt minne, met syn Koninginne
Van Bommelalire bom, etc.

Geen Juffrouw soo edel, so prachtigh van staet,
Hoe tener sy schynd,
en hoe deftigh sy gaet,
Of sy sou alle dagen het spul wel verdragen
Van Bommelalire bom, etc.

Daer's niet [een] Capteyn, noch niet een Soldaet,
Hoe vreeslyck hy siet, en hoe dapper hy gaet,
Of hy loopt wel in 't bosjen,
en speeld met syn trosjen

23 **Bommelalire is so fun for all**

The last song from Starter's *Jocularities* presents a summary of all that came before: old and young, kings, noblewomen, captains, soldiers, kitchen maids, minstrels, the deaf, the blind, the lame, the crippled: everyone loves to do it –bommel-la-lire!– and anyone who thinks this is a dirty song better look in the mirror.

Tune: Was Bommelalire so pritty a play, &c.

Bommelalire is so fun for all,
That it delights both old and young,
So let us sing and play and love
With a Bommelalire bom, bom, bommelalire
Bom ti bom, bom ti bom, bommelalire bom.

No King is so great in his courtly pomp,
So splendid, so mighty, so rich, that he doesn't
Quite often, from love, with his Queen
Go Bommelalire bom, etc.

No Mistress so noble, so high in state,
No matter how slender she looks
or how graceful her manners,
She would still put up with the play all day
Of Bommelalire, bom, etc.

There is no captain, and there is no soldier,
How fierce he may look or how dashing he goes,
But that he runs off into the woods
to go play with his rope

Van Bommelalire bom, etc.
Geen Meyd in de keucken,
hoe drock sy 't oock heeft,
Al koocktse, al smoocktse,
die niet een reys weeft,
Al sietse wat smeerigh, noch isse begerig
Na Bommelalire bom, etc.

Daer 's niet een Speelman
hoe schoon hy oock queeld,
Hoe wel hy op Velen en Cyters al speeld,
Die niet een reys garen
me'e speeld op de snaren
Van Bommelalire bom, etc.

In 't kort: daer is niemand soo oud of soo cranck,
't Sy doof, het sy blind,
't sy kreupel, 't sy manck,
Al souwense hippelen,
so willense stippelen
Op Bommelalire bom, etc.

*De woorden van dit Liedt
geen suyvre ooren krencken,
Maar argh vaer heur in 't lyf
die 't arghste daer uyt dencken.*

Tekst en melodie uit J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam 1621 resp. 1634 5e dr.).
Zetting Camerata Trajectina.

At Bommelalire bom, etc.
No maid in the kitchen,
how busy she may be,
While cooking, while smoking,
who doesn't take time to tangle,
Even if she looks greasy, she's still eager
For Bommelalire bom etc.

There's not a minstrel,
no matter how prettily he sings,
Or how well he plays on the fiddle or cittern,
That he doesn't also enjoy
playing sometimes on the strings
Of Bommelalire, bom, etc.

In short: there is no-one so old or so sick,
Be they deaf, be they blind,
be they crippled or lame,
So even if they're limping,
they want to prick over and over,
To Bommelalire bom, etc.

*The words of this song
will offend no pure ears,
But woe betide the one
who hears the worst things in it!*

Text and melody from J. Starter, *Friesche Lusthof*
(Amsterdam 1621 and 1634 5th pr.).
Setting by Camerata Trajectina.

HET BEROUW VAN JAN JANSZOOM STARTER

²⁴ **Klagte van Jan Jansz. Starter (tekst Chr. van Langerack)**

In dit lied toont de dichter Starter posthuum berouw over de vieze liedjes waarmee hij de Nederlandse jeugd heeft bedorven. Vanuit zijn graf zegt hij te vrezen voor het oordeel van God, die hem ongetwijfeld naar de hel zal sturen. Het lied is een persiflage, schijnbaar van Camphuysen, gedicht op de wijs van het *Mennistenzusje*, een lied waarin Starter de spot had gedreven met de schijnheiligheid van de Mennisten (Doopsgezinden). Een van Starters succesnummers, maar tegelijk aanstootgevend voor gelovigen uit de doopsgezinde hoek waaruit ook Camphuysen voortkwam. Het nepklaaglied werd enkele tientallen jaren na Camphuysens overlijden opgenomen in de prachuitgave van de *Stichtelycke Rymen* door Jacob Colom (1647), waarin ook de vierstemmige zetting van Dowlands *Lachrimae* [11] was verschenen. Daarmee was het uitgegeven op naam van Camphuysen. Later bleek de auteur evenwel Christophorus van Langerack te zijn, een remonstrantse dominee te Waddinxveen. Van diens oorspronkelijke anonieme uitgave bestaat nog slechts één exemplaar, dat is verknipt en geplakt achterin een exemplaar van Starters *Friesche Lusthof* (1621) in de Universiteitsbibliotheek van Groningen.

Klagte van Jan Jansz. Starter,
Gedaen, als uyt het Graf, over sijn dertel,
en ontuchtig Lied-boeck
Op de Wijse: Ick vrijde op een tijt een soet Menniste &c

THE REMORSE OF JAN JANSZOOM STARTER

²⁴ **Lament by Jan Jansz. Starter (text by Chr. van Langerack)**

In this song the poet Jan Starter posthumously repents of the naughty songs with which he corrupted the Dutch youth. From his grave he says he fears God's Judgment, which will undoubtedly send him to hell. The song is a parody, seemingly by Camphuysen, set to the tune of the *Mennistenzusje* ('The Mennonite Sister') – a song in which Starter had mocked the hypocrisy of the Mennonites. It was one of Starter's big hits, but at the same time it was offensive to Mennonite believers, of whom Camphuysen himself had been one. This parody-lament song was included several decades after Camphuysen's death in the luxury edition of the *Stichtelycke Rymen* by Jacob Colom (1647), which also included the four-part setting of Dowland's *Lachrimae* [11]. There it was published implicitly under Camphuysen's name. Later on the author turned out to be Christophorus van Langerack, a Remonstrant minister from Waddinxveen near Gouda. The only remnants of Langerack's original pamphlet can be found, cut into pieces, glued into the back of a copy of Starter's *Friesche Lusthof* (1621) in the University Library of Groningen.

Lament by Jan Jansz. Starter,
Made, as if from the grave, about his wanton
and lewd songbook,
To the tune: I once loved a sweet little Mennonite &c.

KLACHT E
VAN
IAN IANSEN
STARTER
ALS VYTHET GRAF,
GHEDAEN,

Over syn dertel en ontuchtigh Liedt-boeck : Om te lesen,
en oock om te zinghen,

Op de wijze : *Ich bypde op een tijdt een zoet Meeniste Susje.*

Titelblad van de vermoedelijk oorspronkelijke druk van de Klachte van Jan Jansen Starter, als uyt het graf ghedaen [24], met het lijk van Starter in wiens binnenste de worm van het berouw knaagt. Verknipt en geplakt achterin een exemplaar van de Friesche Lusthof in de Universiteitsbibliotheek Groningen, uklu 'EP' EP E 29.

Titlepage of the possibly original edition of the Lament by Jan Jansz. Starter, made, as if from the grave [24], with Starter's dead body gnawn by the worm of conscience. Cut up and glued into the back of a copy of the Friesche Lusthof in the University Library Groningen, uklu 'EP' EP E 29.

Hier leg ick nu in't Graf,
die met mijn geyle dichten
En fieltsche¹ liedtjens plag
gantsch Nederland t'ontstichten,²
Hier legh ick nu int Graf,
der wormen spijs en spel,
En waght den jongsten dag,
die my voor 't oordeel³ stel.

Godt, wil genadelijck
de zonden my vergeven,
Die ick en groot en veel,
op aerden heb bedreven.
Want soo hy vonnis strijckt
na dat⁴ ick heb misdaen,
Hoe sal ick eenigsins
het helsche vier ontgaen?

Foey my, dat ick mijn Pen
en wel bespraeckte reden
Den Duyvel heb' geleent
tot stijving van qua zeden,
En, recht of niet genoegh
verijdel't waer de jeught,⁵
Heb geyle vrijery geleert
in plaets van deught.

Wat seg ick vrijery!
och waer 't daer by gebleven,
En had mijn snoode hant
noyt arger iets⁶ geschreven!
Maer laes! mijn dertelhey,

Here I now lie in my grave,
I who with my dirty ditties
And rascally rhymes used
to corrupt all of the Netherlands.
Here I now lie in my grave,
the food and sport of worms,
And await the Last Day,
on which I will be judged.

God, in your mercy,
forgive me the sins,
So great and many,
that I have committed on earth.
For if He casts judgment
on what I have done,
How can I possibly
avoid the fires of hell?

Fie on me! that I lent my pen
and my eloquence
To the Devil,
to reinforce bad morals,
And, as if the youth
were not already over-idle,
Then I taught them wantonness
in place of virtue.

What say I, wantonness?
Oh, had it only stopped there,
And had my wicked hand
never written anything worse!
But alas, my lewdness,

dat alder-meest my druckt,
Heeft na, tot guytery
en ontucht my verruckt.⁷

Van geyle vryerij
ben ick dan voort getreden
Tot fieltsche Guyterij⁸
en tot oneerlijck-heden;⁹
Soo datter in mijn boeck
verscheyde liedtjens staen,
Die d'ontucht eens Bordeels
by na te boven gaen.

Gy maegden, die de naem
van eerbaer gaern soudt dragen.
Laet dit oneerbaer Boeck
u nimmer-meer behagen.
Denckt, als ghy dat maer met
u teere hand aenraeck,
Dat ghy daer med' genoeg¹⁰
u eerbaerheyt versaect.

1. schunnige 2. van het rechte pad afleiden 3. het Laatste Oordeel 4. oordeelt veft over wat 5. En, alsof de jeugd nog niet oppervlakkig genoeg was geworden 6. nooit iets ergers 7. op het slechte pad gebracht 8. vreselijke smeerlapperij 9. oneerbaarheden 10. meer dan wenselijk

Tekst uit D.R. Camphuysens *Stichtelycke Rymen*
(Amsterdam: Jacob Colom 1647)
melodie uit J.B. Stalpart van der Wiele, *Gulde Jaers*
Feestdagen (Antwerpen 1635)

which worries me the most,
Led me to knavery
and lechery.

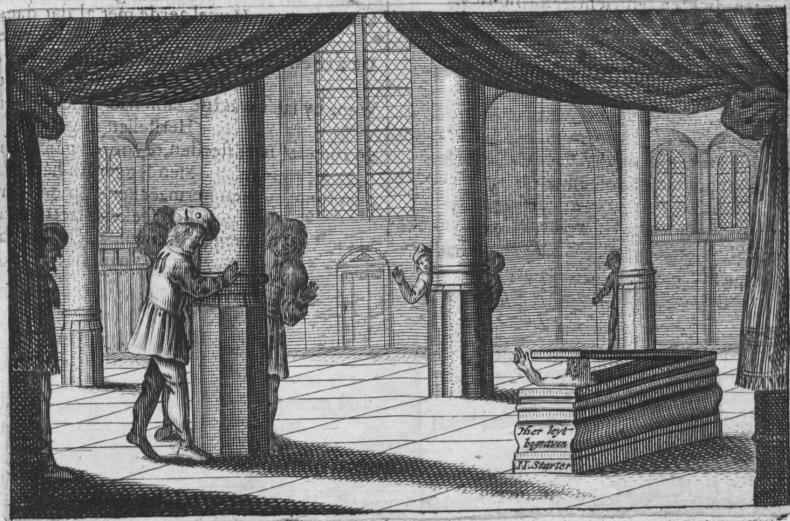
From wantonness
I went on
To vile knavery
and to indecency,
So that my book
includes many a song
That surpasses the lewdness
of a bordello.

You maidens who would gladly bear
the name of honor,
Let this dishonorable book
never delight you again.
Consider that even if your tender hand
so much as touches it,
That your honor would already
be lowered more than enough.

Text from D.R. Camphuysens *Stichtelycke Rymen*
(Amsterdam: Jacob Colom 1647);
melody from J.B. Stalpart van der Wiele, *Gulde Jaers*
Feestdagen (Antwerpen 1635)

Translation by Ruth van Baak Griffioen

STARTERS BOECK-BESTRAFFING.

Starters Boeck-bestraffing

Tot schrik van de kerkangers opent de dode Starter zijn graf om te klagen over zijn knagende geweten.
Embleemgravure bij de Klagte van Jan Jansz. Starter, gedaen als uyt het graf [24], uit Camphuydens Stichtelycke Rymen (Colom 1647). KB, 7 D 30.

Starter's Book Punishment

Terrified church visitors watch how the dead Starter opens his grave and begins a lament, conscience-stricken over his dishonorable book.
Emblem engraving for the Lament by Jan Jansz. Starter, made, as if from the grave [24], from Camphuyzen's Stichtelycke Rymen (ed. Colom 1647).
The Hague, Royal Library, 7 D 30.

With thanks to:

Meertens Instituut

K.F. Hein Fonds

PUG Provinciaal Utrechts Genootschap van Kunsten en Wetenschappen

Elise Mathilde Fonds

Prins Bernhard Cultuurfonds

Martine de Bruin

Philippus Breuker

Jan Burgers

Dedicated to Leo den Ouden (1932-2015)

Bibliography • Breuker, Ph.H., 'Virtuoos Starter in internationaal Leeuwarden, 1614-1620', H. Cools e.a. (edd.), *De Gouden Eeuw in Leeuwarden*, Hilversum (in druk) • Brouwer, J.H., en M. Veldhuyzen (edd.), *J.J. Starter, Friesche Lusthof*, Zwolle 1966-67 • Buitendijk, W.J.C., 'Het zedelijk en godsdienstig leven van J.J. Starter', *TNTL* 69/70 (1952), 105-146 • Griffioen, R. Van Baak, *Jacob van Eyck's Der fluyten lusthof*, Utrecht 1991 • Rasch, R.A., 'The Konincklycke Fantasien printed in Amsterdam 1648', J. Boer & G. van Oorschot (edd.), *A viola da gamba miscellany*, Utrecht 1994, 55-73 • Schenkeveld-van der Dussen, M.A., *Een platina liedboek uit de Gouden Eeuw. D.R. Camphuysen: Doopsgezind en Remonstrant*, z.pl. 2013 • Simpson, C.M., *The British broadside and its music*, New Brunswick 1966 • Strengtholt, L. (ed.), *Friesche Lusthof, Jan Jansz. Starter*, facsimile, Amsterdam 1974.

Websites • www.liederenbank.nl • www.dbnl.nl • www.ebba.english.ucsb.edu

DOWLAND IN HOLLAND

Nederlandse liederen op Engelse wijzen in de Gouden Eeuw
Dutch songs on English tunes in the Dutch Golden Age

1	Is dit niet wel een vreemde gril?*	3:24
2	Luchtige Maeghden, datmen u vraeghden*	3:13
3	Blydschap van mijn vliet*	3:42
4	Goddinne, wiens minne, mijn sinnen altyd*	4:22
5	Silvester inde morghen-stond*	2:50
6	Lieflocksters van de min*	3:10
7	Kheb veel nachten lang gewaect*	4:16
8	O eenigh voedsel van myn jeughd*	2:19
9	Allemande Angloise (J. Dowland, John Smith's Almain)	1:08
10	Christelijcke Klachte** (J. Dowland, Lachrimae)	4:03
11	Christelijcke Klachte** (anon. a4)	4:54
12	Van't Laetste oordeel** (J. Dowland, Essex's Galliard)	3:58
13	Christelijck Gevecht** (J. Dowland, Frog Galliard)	3:03
14	Van volmaeckte Regering** (J. Dowland, Piper's Pavan)	3:47
15	Pavaen Lacrymae (var. Jacob van Eyck)	4:44
16	Reysig geselschap! (text J. Lodenstein / J. Dowland, Second Teare)	2:07
17	Ach bitterheyt! (text A. Valerius / J. Dowland, Come again)	2:10
18	Noodtzakelijcke Wacht** (P. Philips, First Pavan)	5:28
19	Fantasie 1 (Thomas Lupo)	2:16
20	Fantasie 6 (Thomas Lupo)	3:04
21	Doen Phoebus vertoogh*	2:17
22	Ick weet niet wat myn Vryster schort*	2:55
23	Is Bommelalire soo groote genoeghd*	3:24
24	Klagte van Jan Jansz. Starter (text C. Langerack)	2:35

* text J. Starter (Friesche Lusthof 1621–1627)

** text D. Camphuysen (Stichtelycke Rymen 1624)

CAMERATA TRAJECTINA

Hieke Meppelink, soprano | Sytse Buwalda, alto | Nico van der Meel, tenor | Marcel Moester, bass-baritone
Saskia Coolen, recorder and viola da gamba | Erik Beijer, viola da gamba | Louis Peter Grijp, lute and cittern
featuring Nick Milne and Cassandra Luckhardt, viola da gamba

GLO 5260

GLOBE

Artistic direction
Louis Peter Grijp

Producers
Laurens Beijer & Erik Beijer

Recorded
8-11 June 2015,
Oude Dorpskerk, Bunnik

Production coordination
Boudewijn Hagemans
Marcel van Tilburg

Translation
Ruth van Baak Griffioen

Cover illustration
Lute player from Musical Group
on a Balcony
(Gerrit van Honthorst, 1622)
J. Paul Getty Museum,
Los Angeles

Cover & booklet design
New Arts International

www.globerecords.nl
www.camerata-trajectina.nl

vanHein, fonds

Elire Mathilde

